

AVD. V. FÖRHÅLLET TILL MOTPARTEN

25 KAP. OTILLBÖRLIGA PÅTRYCKNINGSMETODER

25.1. Inledning

Enligt DRGA Afsnit VI 1. skall en advokat handla "alene og udelukkende" i klientens interesse. Han får dock enligt Afsnit IX 3. vid utförandet av ett uppdrag inte gå längre än vad "berettigede hensyn til varettagelse af klientens interesser tilsiger". Särskilt anges som otillåtet att vidtaga onödiga rättsliga åtgärder eller att söka främja klientens intressen "på utilbørlig måde".¹

Att efter bästa förmåga tillvarata klientens intressen betecknas också i 1 § SRGA såsom advokatens främsta plikt, men advokaten får inte tillvarata vilket klientintresse som helst,² och han får inte heller tillvarata klientens intresse med vilka medel som helst, även om klientens intresse i och för sig är förtjänt av rättsskydd; ändamålet får inte helga medlen. Såsom tidigare utvecklats bör advokaten visserligen inte betecknas såsom ett "rättens eller rättskipningens organ", men hans handlingsfrihet vid tillvaratagandet av klientens intressen begränsas genom en skyldighet att ta viss hänsyn även till andra intressen.³ Begränsningarna av handlingsfriheten kan följa av lag. De kan även följa av vad god advokatsed fordrar. I 1 § SRGA är också utsagt att advokaten skall tillvarata klientens intressen "inom ramen för vad lag och god advokatsed bjuder".

Ett av de intressen som advokaten är skyldig att beakta är motpartens intresse att inte bli utsatt för åtgärder, som innefattar otillbörlig påtryckning för att förmå honom att handla så som advokatens klient önskar.

Etablerandet av en otillbörlig press på någon för att förmå denne att prestera något eller avstå från något är under vissa förutsättningar straffbart, och redan på denna grund kan advokatens medverkan vara otillåten. God advokatsed förbjuder emellertid i väsentligt vidare utsträckning en advokat att vidtaga eller medverka till sådana mot klientens motpart riktade åtgärder, som måste betecknas som otillbörliga påtryckningar.

¹ *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen II s. 51.

² Se därom Avd III, Avböjande av uppdrag.

³ Se ovan s. 43 ff.

25.2. Otillbörlig polisanmälan eller hot därom m. m.

En advokat är naturligtvis berättigad att på en klients uppdrag göra en befogad polisanmälan om ett mot klienten begånget brott, liksom också att hota med sådan anmälan för att förmå en brottslig motpart att ersätta skada, som denne genom brottet tillskyndat klienten.

Försiktighet från advokatens sida är emellertid av nöden, så att han inte vidtager sådana åtgärder utan fog. Allmänt anses att han inte kan undskylla sig med att han litat på uppgifter, som klienten lämnat. Han är skyldig att undersöka om det föreligger grundad anledning att göra polisanmälan eller hota med sådan.

I ARGÅ 1969 EC 7—21 uttalas en mycket bestämd varning mot missbruk av straffprocessuella åtgärder i syfte att framtvunga fullgörande av civilrättsliga förpliktelser, och i de nordiska länderna har de disciplinära organen alltid reagerat mot otillbörligt användande av polisanmälan eller hot därom såsom påtryckningsmedel.⁴

Ur svensk praxis kan till en början nämnas fallet *TSA 1937 s. 23 (8)*, där disciplinär åtgärd vidtogs mot en advokat för det han till åklagaren ingivit anmälan om grovt brott utan att med erforderlig omtanke pröva frågan om brottsligt förfarande förelegat. *Axel H. Pedersen* har till detta och liknande fall knutit den reflexionen att "det vil normalt vaere det rette" att låta klienten själv underteckna en polisanmälan, "eventuell efter at han er vejledet om strafbarheden af det anbragte faktiske forhold".⁵ Detta uttalande synes mig tarva en viss komplettering för att inte vålla missförstånd. Känner sig advokaten så osäker om det motiverade i en polisanmälan, att han inte själv vill eller vågar stå för densamma, torde han i regel även böra avråda klienten från att göra polisanmälan.

Även andra disciplinära ingripanden har förekommit. I fallet *TSA 1951 s. 10 (9:II)* hade en advokat efter genomgång av vissa handlingar, som klienten lämnat honom, inlett sitt arbete med att i brev till motparten hota denne med polisanmälan för grovt ocker, om motparten inte inom viss kort tid satte sig i förbindelse med advokaten. I fallet *TSA 1956 s. 14 (9)* hade en advokat såsom första åtgärd i ett ärende tillskrivit motparten och beskyllt denne för "försök till grovt bondfångeri" samt hotat med polisanmälan, om inte uppgörelse skedde. I fallet *TSA 1958 s. 159 (14)* hade en advokat på uppdrag av en hyresgäst sökt avvärja eller åtminstone uppskjuta en i och för sig fullt befogad avhysning genom hot om anmälan för hemfridsbrott och egenmäktigt förfä-

⁴ Se från Danmark SB 1945 B s. 5—6, 1950 s. 92—93 och s. 479—481 samt AB 1970 s. 145, ävensom från Norge NSB 1952 s. 120—121 och UGA Bind I 1970 s. 7—9.

⁵ *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen I s. 73.

rande. Fallet *TSA 1960 s. 55 (23)* gällde en advokat, som framfört ett av omständigheterna icke påkallat hot att begära polisutredning, om motparten inte kunde förklara viss enligt advokatens mening föreliggande bristande överensstämmelse mellan en vittnesutsaga och en skriftlig försäkran. Fallen *TSA 1961 s. 53 (25)* och *1962 s. 25 (16)* gällde båda otillbörligt hot om polisanmälan; anmälan hade i dessa fall också ingivits men inte föranlett något åtal. Även i fallet *TSA 1965 s. 43 (16)* var fråga bl. a. om otillbörligt hot om polisanmälan. I samtliga dessa fall vidtog disciplinär åtgärd mot vederbörande advokat.

Ett otillbörligt hot om straffprocessuella åtgärder ansågs föreligga även i fallet *TSA 1967 s. 36 (17)*, där en advokat under hot om åtal för en tämligen bagatellartad ärekränkning och under antydning om att motparten kunde riskera frihetsstraff anmodat denne att inom två dagar betala 500 kr "såsom skadestånd och advokatkostnader". Disciplinnämnden fann att advokaten måste ha insett att de kränkande uttalanden som motparten gjort, om de ens befundes straffbara, under inga omständigheter kunde komma att föranleda frihetsstraff, och nämnden uttalade att advokaten förfarit i hög grad olämpligt genom att söka inge motparten en felaktig föreställning om de rättsliga konsekvenserna i syfte att förmå motparten att inom den orimligt korta tiden av två dagar böja sig för advokatens krav. Nämnden, som också reagerade mot advokatens sätt att sammanföra skadestånd och advokatkostnader till ett gemensamt belopp, tilldelade advokaten varning, vilken påföljd emellertid avsåg även andra förfaranden från advokatens sida.

I detta fall hade advokaten inte hotat med polisanmälan utan med stämning (dvs. åtal), men det ena hotet kan vara lika otillbörligt som det andra.

I de fall som sålunda förekommit har det otillbörliga ansetts ligga *antingen* däri att vederbörande advokat ingivit polisanmälan eller hotat med polisanmälan utan att med erforderlig omsorg pröva om det verkligen fanns fog för anmälan *eller* däri att hotet begagnats såsom påtryckningsmedel för att förmå motparten till någonting, som inte hade med det påstådda brottet att göra, *eller ock* däri att advokaten sökt skrämma motparten genom att utan fog utmåla dennes påstådda brottslighet såsom särskilt grov och påföljderna såsom särskilt svåra.

Polisanmälan eller hot därom får inte heller begagnas som ett medel att tvinga motparten att ersätta skada med belopp, som — enligt vad advokaten själv måste inse — är oskäligt högt.

Ett otillbörligt hot om polisanmälan blir inte mindre otillbörligt, därför att advokaten framför hotet i mer eller mindre förtäckta ordalag; se fallen *TSA 1969 s. 51 (31:I) och 31 (II)* samt *1970 s. 113 (28)*. I de två första fallen tilldelades vederbörande advokat erinran, i det tredje

fallet varning. Hotet, som i detta fall inte var särskilt väl camouflerat, betecknades av disciplinnämnden som en otillbörlig påtryckning på motparten.

Huruvida ett visst uttalande kan anses innefatta ett otillbörligt förstucket hot kan ibland vara tveksamt. Avgörande för bedömningen synes böra vara, hur uttalandet rimligen måste uppfattas av den person mot vilken det är riktat.

I ett norskt fall, *NSB 1937 s. 46*, var fråga om en advokat, som företrädde en klient, vilken med sin bil kolliderat med en annan bil, förd av en polisman. I ett brev till polismannen skrev advokaten att, om saken inte ordnades inom viss frist, "blir jeg nødt til å foreta skritt, som jeg tror vil bli ubehagelige for Dem." Hovedstyret fann inte något som helst att anmärka mot detta skrivsätt. Man måste, yttrade hovedstyret, antaga att advokaten åsyftat de obehagligheter som kunde följa av en dom, som fastslog att polismannen kört i strid mot trafikreglerna. För min del är jag benägen att se saken på ett annat sätt. En advokat må hota med vilken åtgärd som helst, om, åtgärden är tillbörlig, men jag kan inte finna det korrekt att hota med "obehagliga åtgärder". Motparten kan inte veta vad detta hot innebär. En advokat bör enligt min mening överlåta åt motparten att själv bedöma hur pass "obehaglig" den i utsikt ställda åtgärden är för honom.

Även en anmälan till annan myndighet än polis- eller åklagarmyndighet kan vara att anse som otillbörlig och hot därom stridande mot god advokatsed. Varje form av anmälan till myndighet i syfte att åstadkomma ett myndighetsingripande mot motparten kan efter omständigheterna vara att bedöma som en otillbörlig åtgärd och ett hot därom som ett otillåtet påtryckningsmedel. I ett danskt fall, *SB 1952 s. 47—49*, var det fråga om ett otillbörligt hot om anmälan till aktiebolagsregistret; advokaten hade såsom ombud för minoritetsaktieägare i ett aktiebolag hotat att till aktiebolagsregistret göra anmälan om fel i bolagets räkenskaper, om majoriteten inte ville köpa klientens aktier till pari. Även i Sverige har förekommit ett fall, där en hänvändelse till patentverket i ett aktiebolagsärende betecknats som opåkallad; se *TSA 1963 s. 90 (23)*. Måhända föranleddes denna bedömning dock främst därav att hänvändelsen till patentverket var meningslös, därför att den inte lagligen kunde föranleda den av advokaten önskade åtgärden.

När otillbörligt hot om polisanmälan begagnats som påtryckningsmedel, har det i regel varit fråga om ett utom rätta framfört hot för att förmå motparten till en prestation eller en underlåtenhet. Men otillbörligt hot om polisanmälan har i disciplinär ordning beivrats, även när hotet begagnats i en rättegång för att förmå en motpart att ändra sina uppgifter; så i fallet *TSA 1970 s. 113 (29)*.

I överensstämmelse med den praxis som under många år tillämpats har i 37 § SRGA stadgats att en advokat inte får söka främja klientens sak genom otillbörlig påtryckning på motparten, och såsom i enlighet härmed förbjudna åtgärder har angivits otillbörlig anmälan till polis- eller åklagarmyndighet eller annan myndighet, så ock hot om sådan otillbörlig anmälan. En liknande bestämmelse har intagits i 33 § andra stycket FRGA under punkt 1.

25.3. *Offentlig skandalisering eller hot därom*

Ett bland allmänheten tyvärr ganska flitigt begagnat påtryckningsmedel för att förmå en motpart att falla undan för ett krav eller avstå från ett krav är att hota att "gå till tidningarna" med saken och se till att motparten får schavottera i pressen. Om motparten inte ger vika för detta hot, sättes hotelsen ofta i verket, ej sällan med stor "framgång" i den meningen att motparten blir mer eller mindre skandaliserad i en tidning. De krav som man söker genomdriva på detta sätt är ibland befogade, ibland obefogade.

Det betraktas överallt såsom otillåtet för en advokat att begagna sådana metoder för att främja klientens sak. Det anses över huvud taget inte förenligt med god advokatsed att "processa i tidningarna". Denna uppfattning är väl till en del föranledd av önskan att förebygga illojal reklam, men det tyngst vägande skälet är att "processande i pressen" innebär påtagliga risker för en otillbörlig behandling av motparten och också kan innebära en otillbörlig påverkan på de domstolar som skall döma i saken, om inte "pressfejden" slutar med en uppgörelse.⁶

I Danmark har sagførerrådet reagerat mot att en advokat, som förde den ena partens talan i en pågående process, till samtliga tidningar i staden gjort uttalanden, som innehöll starkt nedsättande anmärkningar om motparten; *SB 1952 s. 40*. Rådet uttalade att det måste anses strida mot god sagförrerskik att ge partspräglade framställningar i eller till pressen om "en verserende retssag", och rådet "misbilligede" de gjorda uttalandena, som enligt rådets mening "overskred det sømmeliges graenser". Förmodligen skulle ett sådant förfarande nu anses strida mot det i DRGA (Afsnit IX 3.) stadgade förbudet mot främjande av klientens intressen "på utilbørlig måde".⁷

⁶ Jfr *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen II s. 78—80 och *Mellbye* i *TSA 1967 s. 347—348*.

⁷ Jfr *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen I s. 72—73. Se också *AB 1971 s. 85—87*, i vilket fall advokatnaevnet visserligen frikände en advokat på den grund att det inte ansågs styrkt att han tagit initiativet till vissa tidningsartiklar eller att han på otillbörligt sätt processat i pressen; naevnet förklarade emellertid att en advokats uttalanden till pressen om en pågående rättsak, i vilken han företräder en av parterna, inte "ubetinget" är ett förhållande, som faller utanför området för retsplejelovens § 143 (dvs. utanför området för de disciplinära påföljdernas tillämplighet).

Även i Norge har förekommit reaktioner mot olämpliga uttalanden till pressen, och i NREGA § 3 har intagits bl. a. följande bestämmelser:

"En advokat må ikke uten at tvingende velferdshensyn for hans klient eller for ham selv tilsier det, medvirke til offentlig omtale av forestående, verserende eller nylig avsluttede rettssaker hvori han selv er eller har vaert engasjert. En nøktern besvarelse av spørsmål om konkrete, faktiske forhold eller imøtegåelse av faktiske opplysninger er dog tillatt. Saklig omtale av avsluttede saker i faglige tidsskrifter er likeledes tillatt.

I andre saker enn rettssaker bør advokaten vise varsomhet med offentlig å ta til orde for et bestemt syn på saker hvor han er eller har vaert engasjert. Under enhver omstendighet må han gjøre det klart at han uttaler seg i en sak hvori han har eller har hatt oppdrag og uttalelsen må ha en saklig og verdig form."

Om man sålunda i Danmark och Norge ansett det otillåtet för en advokat att angripa en motpart i pressen, torde redan därav följa att hot om sådan publicitet inte får begagnas som ett påtryckningsmedel mot motparten.

Även i Sverige har advokatsamfundets styrelse reagerat mot uttalanden om motparten i pressen. I fallet *TSA 1940 s. 122 (6)* fann sig styrelsen sålunda böra erinra om nödvändigheten av att iakttaga försiktighet vid beviljande av intervjuer, som berör aktuella rättsfall, och i fallet *TSA 1943 s. 71 (3)* uttalade styrelsen att en advokat, med hänsyn till sin ställning såsom den ena partens advokat och det outhärliga skick, i vilket ärendet befunnit sig, bort underlåta att ta initiativ till att tvisten gjordes till föremål för omnämnande i pressen, liksom han i synnerhet inte bort lämna pressen en i huvudsak endast på hans huvudmans framställning grundad redogörelse för vad som förekommit i saken.

Möjligheterna att disciplinärt ingripa mot en advokat för det denne inspirerat eller själv författat pressuttalanden, som måste anses otillbörliga mot motparten, är emellertid i Sverige ytterligt begränsade på grund av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen (TF). En meddelare till pressen har rätt till anonymitet,⁸ och även om hans namn utsättes (t. ex. som artikelförfattare), får några offentligrättsliga sanktioner i princip inte vidtagas mot meddelare eller författare; det straffrättsliga ansvaret för i pressen publicerade uttalanden bäres uteslutande av

⁸ I ett fall, *TSA 1954 s. 42 (14)*, har advokatsamfundets styrelse under hänvisning till tryckfrihetsförordningens bestämmelser uttalat att det icke är förenligt med god advokatsed att en advokat söker förmå en tidnings ansvarige utgivare eller en hos tidningen anställd medarbetare att mot författarens eller meddelarens vilja yppa vem författaren eller meddelaren är.

tidningens ansvarige utgivare. Efter nya RB:s ikraftträdande den 1 januari 1948 har de disciplinära påföljder som kan tilldelas en advokat (RB 8:7 första och andra styckena) karaktären av offentligrättsliga sanktioner, och de får alltså inte tillgripas i strid mot TF. Förmodligen bör advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd inte ens göra ett uttalande, som innebär ett klander mot en advokat för det denne uttalat sig i pressen eller lämnat pressen uppgifter som publicerats.⁹ Efter radioansvarighetslagens tillkomst gäller i fråga om meddelare till radio och TV motsvarande regler.

Advokatsamfundets styrelse har också i åtskilliga beslut konstaterat att för annan kränkande uttalanden till massmedia inte kan, om de publicerats, föranleda disciplinär påföljd för en advokat; så t. ex. i fallet *TSA 1969 s. 52 (32)*.

Den omständigheten att TF och radioansvarighetslagen lägger hinder i vägen för vidtagande av disciplinär åtgärd mot en advokat, som med utnyttjande av massmedia otillbörligen angripit en motpart, innebär emellertid självfallet inte att ett sådant förfarande accepteras som god advokatsed. Även efter nya RB:s ikraftträdande har advokatsamfundets styrelse sålunda ansett sig oförhindrad att allmänt — och utan klander mot viss advokat — uttala sig om vad god advokatsed i ifrågasvarande avseende bjuder.

I fallet *TSA 1969 s. 57 (35)* hade styrelsen att ta ställning till en anmälan mot en advokat, som under en uppmärksammat rättegång medverkat vid en presskonferens och därvid enligt anmälarens mening gjort uttalanden, som kunnat missuppfattas och skada motparten. Styrelsen, som under hänvisning till vissa omständigheter fann att någon befogad anmärkning i detta fall inte kunde riktas mot advokaten för det han medverkat vid presskonferensen och som också erinrade om att advokatens uttalanden vid denna konferens, i den mån de publicerades i pressen, på grund av TF inte kunde föranleda disciplinär åtgärd mot advokaten, gjorde emellertid följande allmänt vägledande uttalande:

"God advokatsed kräver att en advokat iakttager försiktighet, när fråga blir om hans medverkan till åtgärder för att bereda publicitet åt hans huvudmans ståndpunkt i eller synpunkter på en pågående rättegång. Han bör t. ex. icke medverka till sådan publicitet, när denna ifrågasättes väsentligen i syfte att skandalisera eller eljest skada motparten eller för att söka skapa en opinion till förmån för klienten. Om det kräves för att tillgodose ett klientens berättigade intresse, har advokaten emellertid giltig anledning att medverka."

⁹ Angående beivrande av mot god advokatsed stridande reklam se ovan s. 131—132.

gande, som nära anslöt sig till det av styrelsen sålunda gjorda uttalandet,¹⁰ men vid den slutliga redigeringen av förslaget lät kommittén detta stadgande utgå, inte därför att kommittén ansåg detsamma i sak oriktigt utan därför att man fann det mindre lämpligt att ge en skriven regel, som på grund av TF och radioansvarighetslagen inte kan i full utsträckning upprätthållas genom disciplinära sanktioner.

Att begagna *hot* om skandalisering i massmedia såsom ett påtryckningsmedel mot en motpart är emellertid under alla förhållanden stridande mot god advokatsed, och varken TF eller radioansvarighetslagen torde hindra att sådant otillbörligt hot beivras i disciplinär ordning. I enlighet därmed har också i 37 § andra stycket SRGA under punkt 2 stadgats förbud mot hot om skandalisering av motparten i press, radio eller TV. En liknande bestämmelse har intagits i 33 § andra stycket FRGA under punkt 2.

Stridande mot god advokatsed är — åtminstone i princip — varje försök att öva påtryckning på motparten genom hot om offentliggörande av för denne menliga uppgifter. I Danmark har man sålunda reagerat mot att en advokat i ett inkassoärende hotat gäldenären med publicering i en upplysningsbyrås tidning, och i Norge har ho veds ty re t uttalat sitt ogillande av att en advokat hotat med offentliggörande, så att andra affärsmän skulle få kännedom om motpartens beteende.¹¹

Ur svensk praxis kan nämnas fallen *TSA 1960 s. 55 (22)*, där styrelsen tilldelade en advokat erinran bl. a. för det han i syfte att göra motparten "mjuk" i brev till denne framhållit att det vore oundvikligt att motpartens namn infördes i tidningen *Justitia* och andra tidningar rörande soliditetsupplysningar och att detta medförde risk för att motparten skulle komma i ett läge, som inte kunde anses vara "åtråvärt", samt *TSA 1963 s. 80 (16:II)*, som gällde otillbörligt hot att i en facktidning publicera uppgifter om visst förfarande från motpartens sida, därest denne inte böjde sig för ett framställt krav. I sistnämnda fall var det kassörskan på en advokatbyrå som skrivit hotelsebrevet, men styrelsen fann sig föranlåten att för advokaten framhålla vikten av att en advokat tillser att från hans advokatbyrå utgående skrivelser inte erhåller olämplig avfattning.

Även ett hot att i en eventuell rättegång framlägga för motparten förklenande uppgifter, som därmed blir offentliga, kan vara att betrakta som ett otillbörligt hot om skandalisering. Sålunda har disciplinär åtgärd vidtagits mot en advokat bl. a. för det han obehörigen sökt förmå en testamentsexekutor att medverka till viss uppgörelse genom hot att i

¹⁰ Se *TSA 1969 s. 259*.

¹¹ Se *SB 1929 s. 191* och *Bødtker, Sakførerforeningen s. 115 (nr 3)*.

en eventuell rättegång framlägga vissa av den avlidne skrivna brev, som var nedsättande för testamentsexekutorn; *TSA 1947 s. 298 (15:III)*.

25.4. Opåkallad hänvändelse till utomstående eller hot därom

En stundom praktiserad metod för påtryckning på en motpart är att underrätta vissa utomstående personer om förhållanden, som är nedsättande för motparten eller eljest obehagliga för denne.

Att det inte är förenligt med god advokatsed att begagna sådana metoder har flera gånger fastslagits i den disciplinära verksamheten i olika länder.

Särskilt har man haft anledning att reagera mot hänvändelse — eller hot om hänvändelse — till motpartens arbetsgivare eller överordnade. I England har ett sådant förfarande betecknats såsom "quite improper",¹² och i Danmark har advokatmyndigheterna flera gånger reagerat mot detta sätt att öva påtryckning på motparten.¹³

I Sverige har också förekommit ett par sådana fall. I fallet *TSA 1940 s. 122 (4)* ansågs en advokat ha betänkligt åsidosatt god advokatsed, då han hotat en officer med att underrätta dennes överordnade om en tillämnad stämning med skadeståndskrav. I fallet *TSA 1967 s. 40 (19)* hade en advokat, som företrädde en klient i en tvist med ett dödsbo, i ett brev till en annan advokat, som var boutredningsman i dödsboet, hotat med rättegång, om inte viss uppgörelse träffades, och samtidigt riktat viss kritik mot boutredningsmannens handläggning av ärendet. På klientens begäran skickade advokatens sekreterare en kopia av detta brev till chefen för ett företag, hos vilket en dödsbodelägares make var anställd. Styrelsen uttalade att någon giltig anledning härtill inte förelagat. Disciplinär åtgärd vidtogs emellertid inte, enär advokaten inte ansågs disciplinärt ansvarig för sekreterarens handlande, som skett utan advokatens vetskap.

I ett par fall, *TSA 1968 s. 56 (18)* och *1969 s. 54 (34)*, har disciplinär åtgärd också vidtagits mot advokater, som kanske mera såsom repressalieåtgärder än för att utöva påtryckning gjort hänvändelser till motpartens arbetsgivare eller överordnade.

Generellt får det betecknas som stridande mot god advokatsed att opåkallat blanda in motpartens arbetsgivare eller överordnade i angelägenheter, som inte angår dem, liksom hot om sådan hänvändelse är förkastligt.

Detsamma gäller om åtgärder, som syftar till att låta motpartens arbetskamrater få kännedom om hans privata förhållanden eller till att

¹² Se *Lund, Solicitors* s. 86.

¹³ Se *SB 1925 s. 50—51, 1929 s. 191, 1943 B s. 130—131 och 1957 s. 225—226*.

över huvud taget bereda motparten obehag och tråkigheter på arbetsplatsen.

I fallet *TSA 1949 s. 32 (12:1)* vidtog advokatsamfundets styrelse sålunda disciplinär åtgärd mot en advokat, som under handläggning av ett skilsmäsoärende upprepade gånger telefonerat till motparten på dennes arbetsplats, oaktat motparten anmodat advokaten att telefonera eller skriva till hans bostad, och i fallet *TSA 1954 s. 35 (8)* betecknade styrelsen ett hot om delgivning under en gäldenärs firmaadress, dvs. hos gäldenärens arbetsgivare, såsom en obehörig påtryckning på gäldenären.

Synpunkten att motparten inte i onödan skall tillskyndas obehag i sitt arbete har föranlett reaktioner från styrelsens sida även i vissa fall, där en advokat hänvänt sig till motpartens arbetsgivare i det i och för sig fullt lojala syftet att få vissa uppgifter av betydelse för uppdragets utförande.

I fallet *TSA 1961 s. 55 (27)* hade en advokat fått i uppdrag av en frånskild hustru att undersöka möjligheterna att erhålla högre underhållsbidrag från mannen för makarnas barn. Utan att först söka kontakt med mannen, som var försäljningschef i ett affärsföretag, skrev advokaten till mannens arbetsgivare och hemställde om uppgift rörande mannens lön och andra förmåner. I brevet uppgav advokaten att uppgiften erfordrades för bedömning av mannens underhållsskyldighet mot barn i äktenskapet. Sedan mannen anmält advokaten för advokatsamfundets styrelse, bestred advokaten att hans förfarande kunde anses olämpligt och uppgav att förfarandet torde överensstämma med gängse praxis både hos rättshjälpsanstalterna och hos privatpraktiserande advokater.

Styrelsen uttalade emellertid att advokaten förfarit olämpligt genom att på sätt som skett tillskriva motpartens arbetsgivare utan att i första hand sätta sig i förbindelse med motparten och anmoda denne att lämna erforderliga uppgifter om sina inkomster och att, därest advokaten så ansett erforderligt, styrka uppgifternas riktighet. Disciplinär åtgärd vidtogs inte, men styrelsen bragte genom cirkulär sin uppfattning i frågan till samfundsledamöternas kännedom.¹⁴

På samma sätt bedömde styrelsen i fallet *TSA 1961 s. 56 (28)* en advokats åtgärd att i en skilsmässoprocess mot en annan advokat tillskriva två av dennes fasta klienter med begäran om utdrag av deras konton med motparten i och för "verifiering av inkomstuppgifter", som motparten lämnat i rättegången. Den advokat som blev utsatt för denna hänvändelse till två av hans klienter framhöll — till synes med

¹⁴ Cirkuläret publicerat i *TSA 1964 s. 46*.

rätta — att åtgärden varit ägnad att i onödan skada honom och störa hans förhållande till de två klienterna.

Axel H. Pedersen har angivit de två senast refererade avgörandena såsom exempel på reaktioner mot åsidosättande av tillbörlig hänsyn gentemot tredje man.¹⁵ Det ogillande som styrelsen i båda fallen uttalade var emellertid inte föränlett av att vederbörande advokat brustit i hänsyn till tredje man (arbetsgivaren resp. motpartens klienter) utan därav att han brustit i hänsyn till motparten.

Den fråga som varit uppe i fallet TSA 1961 s. 55 (27) återkom i fallet TSA 1964 s. 45 (16). I detta fall riktade en person mot en rättshjälpsanstalt samma anmärkning som den i det föregående fallet framförda. Rättshjälpsanstaltens chef uttryckte farhågor för möjligheten att på ett effektivt sätt sköta en rättshjälpsanstalts ärenden, om styrelsens cirkulär skulle följas. Han hemställde att styrelsen skulle i nytt cirkulär meddela att styrelsen frångått den uppfattning som den uttalat i fallet TSA 1961 s. 55 (27). Styrelsen vidhöll emellertid sin uppfattning och uttalade att rättshjälpsanstaltens chef förfarit olämpligt genom att inte ställa sig styrelsens cirkulär till efterrättelse.

Vad styrelsen i dessa fall uttalat får ses som ett uttryck för uppfattningen att en advokat över huvud taget inte skall — vare sig avsiktligt eller ej — tillfoga klientens motpart större obehag än vad som är nödvändigt för ett behörigt tillgodoseende av klientens intressen.

Denna synpunkt föränledde ett uttalande av styrelsen även i fallet TSA 1969 s. 53 (33), där en advokat såsom ombud för en gift man i ett skilsmäsoärende tillskrivit hustruns arbetsgivare med begäran om vissa uppgifter rörande en annan man och därvid rubricerat och avfattet brevet på ett sådant sätt att den som läste detsamma inte gärna kunde undgå att förstå att hustrun misstänktes för att ha haft ett intimt förhållande med den andre mannen. Utan att vidtaga disciplinär åtgärd uttalade styrelsen att advokatens förfarande i dessa avseenden varit opåkallat och olämpligt. För att få svar på sina frågor hade advokaten uppenbarligen inte behövt rubricera och avfatta brevet på det sätt som han gjort.

Det strider också mot god advokatsed att såsom påtryckningsmedel mot en motpart begagna opåkallad hänvändelse eller hot om sådan hänvändelse till motpartens anhöriga eller eljest närstående, organisation, som motparten tillhör, eller över huvud taget andra människor, med vilka motparten har kontakt men som inte har att göra med den angelägenhet som advokatens uppdrag avser. Disciplinär åtgärd har flera gånger vidtagits mot advokater, som begagnat dessa metoder för att

¹⁵ *Axel H. Pedersen*, Advokatgerningen II s. 60.

söka förmå en motpart att gå med på klientens krav; se sålunda *TSA 1949 s. 32 (12:II)*, *1952 s. 25 (9:I och II)*, *1955 s. 45 (18:I)*, *1960 s. 55 (22)*, *1961 s. 53 (25)*, *1961 s. 54 (26)* och *1969 s. 54 (34)*.

I överensstämmelse med den uppfattning som sålunda kommit till uttryck i praxis har i 37 § SRGA andra stycket under punkt 3 såsom förbjudna åtgärder angivits opå kallad hänvändelse till utomstående, såsom motpartens anhöriga eller eljest närstående, arbetsgivare, överordnade och arbetskamrater eller organisation, som motparten tillhör, så ock hot om sådan opå kallad åtgärd. Samma bestämmelse har införts i 33 § andra stycket FRGA under punkt 3.

Opå kallade hänvändelser till utomstående är lika olämpliga, vare sig syftet uteslutande är att bereda motparten obehag eller avsikten är att söka förmå vederbörande att utöva press på motparten. Ett otillbörligt förfarande av detta slag kan aldrig av advokaten försvaras därmed att hans klients anspråk varit fullt befogade och att han funnit det mer eller mindre "upprörande" att motparten inte velat göra rätt för sig. Än mindre kan advokaten ursäkta sig med att han handlat på uttrycklig begäran av klienten. Sådana önskemål från en klients sida skall en advokat avvisa, liksom han inte heller får råda klienten att själv förfara på detta sätt.

Motparten har också rätt att kräva att advokaten, om denne korresponderar med honom, gör detta på ett sådant sätt att utomstående inte får kännedom om saken. I Danmark har advokatrådet sålunda reagerat mot advokater, som skickat kravbrev, vilka inte varit inneslutna i förseglat kuvert (se t. ex. *AB 1959 s. 348* med hänvisningar till tidigare fall), och i Sverige har styrelsen förklarat det strida mot god advokatsed att på öppna brevkort till en gäldenär hota med verkställighetsåtgärder eller konkursansökan; *TSA 1943 s. 73 (9:I)*.

25.5. Andra otillbörliga påtryckningsmetoder

Det strider mot god advokatsed att råda klienten att öva påtryckning på motparten genom att orättmätigt innehålla denne tillhöriga saker eller handlingar. Sålunda har en advokatbyrå och dess klient ansetts sakna rätt att såsom säkerhet för ogulden fordran på inackorderingsavgift innehålla gäldenärens person- och ransoneringskort, som gäldenären överlämnat till borgenären; *TSA 1943 s. 74 (9:II)*.

Med god advokatsed är inte heller förenligt att söka förmå en motpart till uppgörelse genom att inge honom en felaktig föreställning om storleken av de kostnader som kommer att drabba honom i händelse av att rättsliga åtgärder blir vidtagna mot honom.

Advokatsamfundets styrelse har sålunda disciplinärt reagerat mot inkassobrev i form av tryckta stämmingsblanketter, i vilka gäldenären an-

modats att betala sin skuld för att undvika de i "stämningsansökan" förtecknade kostnaderna; *TSA 1947 s. 296 (13)*. Förfarandet är olämpligt bl. a. därför att det inte alls är säkert att gäldenären skulle bli dömd att ersätta kostnaderna med just de belopp som angivits i "stämningsansökningen".

Bl. a. denna synpunkt har också i ett fall, *TSA 1967 s. 36 (17)*, föranlett disciplinnämnden att med allvarlig disciplinär påföljd reagera mot en advokat för det han i ett inkassoärende tilltvingat sig oskäligt hög kostnadsersättning av gäldenären genom att för denne uppge att fortsatt betalningsvägran skulle kosta gäldenären belopp, som advokaten inte med någon grad av visshet kunde räkna med att domstol skulle komma att förplikta gäldenären att betala. Nämnden, som fann att advokaten inte enbart varit verksam för att tillgodose sin huvudmans intressen utan även utnyttjat situationen till att själv förskaffa sig ekonomisk vinning, tilldelade advokaten varning.

Såsom ytterligare ett exempel på otillbörlig påtryckning på en motpart må nämnas fallet *TSA 1955 s. 46 (18:II)*, där en advokat sökt förmå en motpart att avstå från att begära verkställighet av ett förordnande, som avsåg handräckning för återförande av ett barn från modern till fadern, under uttalande att advokaten och hans klient alltid kunde "sabotera alla verkställighetsåtgärder". Styrelsen fann detta uttalande olämpligt och tilldelade advokaten erinran, som även avsåg viss oriktig uppgift till styrelsen.

Såsom en otillbörlig påtryckningsmetod kan också betecknas ett förfarande, som innebär missbruk av en exekutionstitel. I Danmark har sålunda sagförelsemyndigheten i ett fall, *SB 1950 s. 391—397*, dömt en advokat att böta 500 kr för det han, tydligen i syfte att få till stånd en snabb exekution, vid begäran om exekution såsom grund åberopat ett pantebrev, trots att detta var inlöst, och i Sverige har advokatsamfundets styrelse i ett fall, *TSA 1955 s. 44 (17)*, uttalat sitt ogillande av att en advokat i syfte att hos en gäldenär indriva ett mindre kostnadsbelopp begärt verkställighet av ett lagsökningsutslag på en växelfordran, trots att gäldenären betalt sin skuld enligt utslaget.

26 KAP. ONÖDIGA RÄTTLIGA ÅTGÄRDER OCH URAKTLÅTENHET ATT BEREDA MOTPARTEN SKÄLIGT RÅDRUM

Såsom nämnts i nästföregående kapitel innehåller DRGA ett uttryckligt förbud mot vidtagande av onödiga rättsliga åtgärder. Att en advokat vidtager rättsliga åtgärder i onödan anses även i andra länder

strida mot god advokatsed, oavsett om syftet är att bereda advokaten vinning eller att etablera särskild press på motparten eller försöka denna obehag och kostnader.¹ Förfarandet kan innebära ett åsidosättande av advokatens plikter mot klienten, men det utgör också en form av otillbörligt handlande mot motparten, och hithörande spörsmål synes därför lämpligen böra behandlas i förevarande avsnitt.

Vinge har uttalat att skäligen hänsyn till huvudmannens motpart i allmänhet kräver att vid inkassering av fordringar stämning å gäldenären icke uttages utan föregående betalningsanmaning.² Till stöd för denna uppfattning har *Vinge* åberopat ett uttalande av advokatsamfundets styrelse, publicerat i *TSA 1940 s. 122 (5)*. Vad styrelsen där uttalade var emellertid endast att en advokat i allmänhet inte äger *tillråda sin huvudman* att uttaga stämning utan föregående betalningsanmaning. Därmed har inte utsagts att det enligt god advokatsed åligger en advokat att själv rikta en betalningsanmaning till gäldenären, även om borgenären (klienten) redan gjort detta.

Att en advokat i allmänhet inte bör tillråda en klient att vidtaga rättsliga åtgärder mot en gäldenär, innan denne anmodats att göra rätt för sig, är uppenbart och följer redan därav att ett sådant förfarande kan utsätta klienten för risk att få ersätta motpartens rättegångskostnader (RB 18:3 första stycket). Undantag måste dock göras för sådana fall, där ett dröjsmål med vidtagande av rättsliga åtgärder skulle kunna vålla klienten rättsförlust eller annan skada.

En särskild fråga är emellertid om det enligt god advokatsed åligger advokaten att, innan han vidtager rättsliga åtgärder mot motparten, själv rikta en anmodan till denne att fullgöra sin skyldighet gentemot klienten. Har den sistnämnde, kanske ett flertal gånger och slutligen under hot om stämning, anmodat motparten att göra rätt för sig, kan det framstå såsom överdrivet hänsynsfullt mot motparten att kräva att även advokaten skall framföra denna anmodan, innan han skrider till rättsliga åtgärder.

Många gånger bjuder emellertid försiktigheten att advokaten tillskriver motparten, innan han vidtager rättsliga åtgärder. Vill det sig illa (eller man kanske skall säga väl), har motparten hunnit betala eller i varje fall avsända det fordrade beloppet, innan den rättsliga åtgärden vidtogs. Den kalamiteten råkade en norsk advokat ut för i fallet *NAB 1966 s. 148—149*. På uppdrag av en firma i Australien vidtog han viss rättslig åtgärd för indrivning av en fordran på över 28 000 kr hos en norsk firma utan att först tillskriva denna. Det visade sig att den norska firman dagen innan skickat pengarna till Australien. Styret i

¹ Se t. ex. uttalande av Lord Esher, återgivet ovan s. 173.

² *Vinge* s. 77.

Oslo krets betecknade advokatens åtgärd såsom "lite hensynsfull". Fyra av de sex ledamöterna tillade dock att åtgärden inte kunde betecknas som stridande mot god advokatskikk.

I Sverige har de disciplinära organen flera gånger reagerat mot att advokater vidtagit rättsliga åtgärder utan föregående krav.

Så skedde i fallet *TSA 1947 s. 297 (14)*, där en advokat, sedan parterna under brevväxling med varandra tvistat om en fordran på något över 100 kr, på den ena partens vägnar stämt den andra utan att dessförinnan själv rikta någon betalningsanmaning till motparten. Styrelsen uttalade att advokaten bort göra detta.

I fallet *TSA 1958 s. 158 (13:I)* hade en advokat såsom förvaltare i en konkurs stämt en konkursboets gäldenär utan att först kräva denne. Styrelsen uttalade att advokaten till iakttagande av god advokatsed först bort anmoda motparten att betala men vidtog inte någon disciplinär åtgärd. På samma sätt bedömdes i fallet *TSA 1958 s. 158 (13:II)* en advokats åtgärd att såsom ombud för en klient stämma på en lönefordran på ca 1 000 kr utan att först ha krävt motparten.

I ett fall, *TSA 1962 s. 26 (17)*, tilldelade styrelsen emellertid en advokat erinran för det han på uppdrag av en klient instämt ett kravmål, avseende 700 kr, utan att dessförinnan kräva betalning av gäldenären. Förfarandet betecknades som stridande mot god advokatsed.

I fallet *TSA 1968 s. 52 (16)* hade en advokat såsom ombud för ett aktiebolag stämt ett annat aktiebolag med yrkande om förbud för svarandebolaget att använda sin firma. Före stämningen hade advokaten inte gjort något försök att förmå svarandebolaget att ändra firma. Styrelsen uttalade att advokaten till iakttagande av god advokatsed bort göra detta men vidtog med hänsyn till föreliggande omständigheter inte någon disciplinär åtgärd.

I ett fall, *TSA 1971 s. 169 (36)*, tilldelade disciplinnämnden en advokat erinran för det han såsom ombud för en klient lagsökt två proprieborgensmän på en fordran på 37 000 kr utan att dessförinnan tillskriva dem och bereda dem tillfälle att ta ställning till anspråket och träffa uppgörelse i godo. Nämnden konstaterade att, såvitt utredningen visade, advokatens förfarande inte varit påkallat för ett behörigt tillvaratagande av klientens intresse.

I de sex refererade svenska fallen har bedömningen sålunda utfallit något olika. I samtliga dessa fall har god advokatsed ansetts kräva en anmodan av advokaten till motparten före de rättsliga åtgärdernas vidtagande, men endast i två av fallen har underlåtenheten i detta hänseende ansetts böra föranleda disciplinär påföljd.³

³ Se nu även *TSA 1972 s. 136 (20)*, där en advokat tilldelats erinran för det han väckt talan utan föregående krav.

Hänsyn måste uppenbarligen tas till omständigheterna i det särskilda fallet, t. ex. hur pass grundad anledning advokaten haft att utgå ifrån att ett krav skulle vara meningslöst. I allmänhet bör väl advokaten inte a priori utgå ifrån att ett krav från hans sida inte tjänar någonting till, men exempelvis om klienten upprepade gånger krävt motparten och meddelat denne att rättsliga åtgärder kommer att vidtagas, om betalning inte erlægges inom viss tid, har åtminstone jag svårt att se att det finns anledning att klandra advokaten, om han finner ytterligare påminnelse överflödig. Mest tilltalande är dock att en advokat gör det till rutin att, om inte särskilda omständigheter påkallar annat, kräva motparten, innan han sätter i gång ett rättsligt förfarande mot denne. Detta torde också vara gängse praxis bland advokaterna.

I SRGA har inte meddelats något kategoriskt förbud mot inledande av ett rättsligt förfarande utan föregående krav från advokatens sida, men i 38 § första stycket uttalas att en advokat inte bör vidtaga rättsliga åtgärder mot motparten utan att först ha tillskrivit denne och berett honom skälig tid att ta ställning till klientens anspråk och träffa uppgörelse i godo. I andra stycket tillägges att, om omständigheterna är sådana, att ett dröjsmål med vidtagande av rättsliga åtgärder kan vålla klienten rättsförlust eller annan skada, eller om eljest särskilda skäl föreligger för skyndsamt vidtagande av rättsliga åtgärder, så står det advokaten fritt att utan föregående meddelande till motparten vidtaga de åtgärder som klientens intresse i varje särskilt fall kräver. I huvudsak på samma sätt har frågan reglerats i Finland (34 § FRGA).

En av de synpunkter som ligger bakom dessa bestämmelser är att hänsynen till motparten kräver att denne inte utan särskilda skäl skall utsättas för rättsliga åtgärder utan att ha fått tillfälle att överväga sitt ställningstagande och eventuellt träffa godvillig uppgörelse.

I enlighet med denna uppfattning har också advokatsamfundets styrelse i ett fall, *TSA 1947 s. 300 (18)*, reagerat mot att en advokat, som företrädde en skadad person mot ett försäkringsbolag, i samband med reglering av en del av skadan hotat med att framdeles väcka talan om ytterligare skadestånd utan föregående krav. Anledningen till detta hot var synbarligen den att försäkringsbolaget inte utan vidare godkänt advokatens i och för sig skäliga arvodesdebitering.

Man har i andra länder reagerat mot att advokater förelagt en motpart orimligt kort frist för fullgörande av klientens krav, och även i Sverige har onödigt hänsynslöshet i detta hänseende föranlett disciplinärt ingripande.

I fallet *TSA 1957 s. 59 (11)* hade en advokat fått i uppdrag att inkasera en påstådd fordran på ett par hundra kronor. Advokaten tillskrev motparten och anmodade denne att inbetala beloppet till advokaten

före kl. 12 nästföljande dag. Då betalning inte erlades inom sålunda bestämd tid, ingav advokaten redan samma dag stämningsansökan. Svaranden bestred sedermera delvis käromålet, som emellertid bifölls.

Styrelsen fann att advokaten handlat i strid mot god advokatsed genom att inte bereda motparten skäligt rådrum för att ta ställning till det framställda kravet samt genom att inleda rättegång mot motparten utan att denne givit anledning därtill. Den omständigheten att motparten genom att delvis bestrida kravet sedermera gjort rättegången nödvändig fann styrelsen sakna betydelse i sammanhanget. Styrelsen, som också fann anmärkningsvärt att advokaten i stämningsansökan uppgivit att svaranden lämnat kravbrev från advokaten obesvarat, utan att upplysa att detta kravbrev avsänts först nästföregående dag, uttalade att advokaten genom vad som förekommit åsidosatt sina plikter som advokat och tilldelade honom erinran.

I fallet *TSA 1968 s. 50 (15)* hade disciplinnämnden att ta ställning till frågan huruvida disciplinär åtgärd borde vidtagas mot en advokat på den grund att han såsom ombud för en klient stämt en statlig myndighet utan att bereda myndigheten skälig tid för utredning och ställningstagande.

Fallet gällde en ung man, som varit intagen på en ungdomsanstalt inom kriminalvården och där ådragit sig svåra skador under arbete vid en cirkelsåg. Medan han fem år senare avtjänade ett frihetsstraff uppdrog han åt en advokat att föra talan mot kronan om ersättning för skadorna. Advokaten tillskrev den 29 april visst år kriminalvårdsstyrelsen och förfrågade sig — utan att uppge något skadeståndsbelopp — om möjligheterna för en godvillig uppgörelse; han utbad sig svar "i början av nästa månad". Den 10 maj telefonerade en tjänsteman hos kriminalvårdsstyrelsen till advokaten och meddelade att man begärt ett yttrande från den ungdomsanstalt där olyckshändelsen inträffat men att den sålunda påbörjade utredningen kunde beräknas ta lång tid. Påföljande dag ingav advokaten stämningsansökan med yrkande om förpliktande för kronan att till hans klient utge skadestånd med 6 000 kr för sveda och värk, 20 000 kr för lyte och men ävensom livränta. Advokaten begärde fri rättegång, som beviljades, och advokaten förordnades till rättegångsbiträde. Stämningen delgavs kriminalvårdsstyrelsen.

Kriminalvårdsstyrelsen ingav anmälan till advokatsamfundets styrelse och framställde anmärkning mot advokaten för det han väckt talan utan att bereda kriminalvårdsstyrelsen skälig tid att ta ställning till skadeståndskraven. Advokaten motiverade sitt handlande därmed att han önskat få ett förordnande som biträde i fri rättegång, innan han lade ner ytterligare arbete på saken.

Sedan samfundets styrelse funnit anmälan inte föranleda någon åt-

gård, hänsköt JK ärendet till disciplinnämnden. JK hävdade att advokaten förfarit felaktigt både genom att inte bereda kronans företrädare skäligt rådrom och genom att över huvud taget väcka talan i det outredda skick i vilket ärendet befann sig.

Disciplinnämnden fann inte skäl till anmärkning mot advokaten i sistnämnda hänseende; nämnden ansåg vad advokaten anfört i stämningensansökan ha utgjort tillräcklig grund för en process. Däremot fann nämnden att den tidsfrist som advokaten berett kriminalvårdsstyrelsen varit alltför kort. Nämnden ansåg emellertid inte att advokaten på grund därav förskyllt disciplinär påföljd.

Den utredning som stod till advokatens förfogande vid tiden för talans väckande synes ha varit alltför knapphändig för att advokaten skulle kunna med någon grad av säkerhet bedöma utsikterna till framgång i processen. Hade advokatens klient varit en person, som själv skulle svara för advokatens kostnader, skulle väl god advokatsed ha bjudit advokaten att tillråda klienten att avvakta resultatet av den igångsatta utredningen, innan han bestämde sig för om han skulle väcka talan eller ej. Det är väl inte heller omotiverat att hävda att den omständigheten att här var fråga om en obemedlad klient med möjlighet att få fri rättegång inte bort föranleda avsteg från denna regel.

Å andra sidan kan man inte bortse ifrån att, om klienten nu ville anlita just denna advokat, så var en fri rättegång den enda möjligheten för honom att få fri rätts hjälp, och advokaten kunde inte gardera sig mot risken att bli utan ersättning för sitt arbete på annat sätt än genom att sörja för att en rättegång blev inledd.⁴ Mot denna bakgrund synes det befogat att inte klandra advokaten för att han ingav stämningensansökan trots det outredda skick i vilket ärendet befann sig. Även om resultatet principiellt inte är tilltalande, får det ses som en följd av den mindre tillfredsställande regleringen av biträdes hjälpen enligt lagen om fri rättegång.

Att advokaten i detta fall berett kriminalvårdsstyrelsen alldeles för kort trist är ovedersägligt, men även vid bedömning av advokatens handlande ur denna synpunkt synes det befogat att beakta att hans motiv endast var att säkerställa sin rätt att få betalt för sitt arbete. Omständigheterna i detta fall var sålunda helt andra än i det förut behandlade fallet TSA 1957 s. 59 (11).

Även i fallet *TSA 1968 s. 53 (17)* förelåg fråga huruvida en advokat i onödan väckt talan vid domstol. I detta fall hade en advokat under längre tid förhandlat med trafikförsäkringsföreningen om ersättning för svåra skador, som tillskyndats hans klient vid en trafikolycka. Sedan

⁴ Se NJA 1954 s. 526.

skadan i övrigt reglerats, kvarstod anspråk på ersättning för lyte och men samt anspråk på årlig livränta. I enlighet med gällande bestämmelser underställde föreningen anspråken i dessa delar Trafikförsäkringsanstaltens nämnd för yttrande. Då föreningen emellertid inte ville godkänna av advokaten framfört anspråk på ersättning för klientens dittillsvarande advokatkostnader (advokaten begärde ett arvode av 5 375 kr, medan föreningen inte medgav högre arvode än 2 000 kr, väckte advokaten, utan att avvakta det begärda yttrandet, talan vid domstol mot föreningen och yrkade på klientens vägnar ersättning för lyte och men samt livränta; däremot yrkade han inte ersättning för de tidigare preciserade advokatkostnaderna.

Disciplinnämnden uttalade att advokaten med hänsyn till de långt framskridna förhandlingarna i skadeärendet bort — till iakttagande av god advokatsed — avvakta yttrandet från Trafikförsäkringsanstaltens nämnd, innan han vidtog rättsliga åtgärder, ävensom att den omständigheten att föreningen inte godtagit advokatens arvodesanspråk icke inneburit giltigt skäl för honom att inleda en rättegång, innan nämnda yttrande förelegat, så mycket mindre som advokaten inte i stämmningsansökan yrkat åläggande för föreningen att ersätta ifrågavarande advokatkostnader. Disciplinnämnden lät emellertid vid detta uttalande bero.⁵

Fallet *TSA 1971 s. 173 (41)* rörde också en fråga huruvida en advokat i onödan väckt talan vid domstol, men i detta fall gällde frågan närmast huruvida advokaten haft försvarligt underlag för att väcka talan. Målet gällde en mans rätt till umgänge med sitt trolovningsbarn. Sedan underrätt och hovrätt ogillat hans yrkande om umgängesrätt, samt HD vägrat dispens, väckte advokaten två månader senare ny talan mot barnets moder med yrkande om umgängesrätt; väsentligt ändrade förhållanden åberopades. Underrätten ogillade det nya käromålet och betecknade rättegången som onödig. Styrelsen vidtog inte någon disciplinär åtgärd men underströk vikten av att en advokat, innan han väcker talan, omsorgsfullt sätter sig in i saken samt prövar de omständigheter varå talan grundas.

Liksom en talan inte skall väckas i onödan, skall den självfallet inte heller vidhållas, om motparten fullgjort vad som fordrats av honom. I ett fall, *TSA 1969 s. 48 (29)*, har advokatsamfundets styrelse, utan att vidtaga disciplinär åtgärd, uttalat att det till iakttagande av god advokatsed ålegat en advokat att tillse att en av honom gjord lagsökningsansökan utan dröjsmål återkallades, sedan gäldenären erlagt betalning.

Man kan fråga i vad mån principen att en advokat inte i onödan

⁵ Beträffande kostnadsfrågorna se referatet i *TSA*.

skall vidtaga rättsliga åtgärder och regeln att sådana bör föregås av en anmodan till motparten att göra rätt för sig gäller även i fråga om åtgärder för verkställighet av en meddelad dom.

I många fall är situationen sådan att klientens intresse kräver skyndsamma exekutiva åtgärder, oavsett om motparten fullföljer talan mot domen eller ej. Motpartens betalningsförmåga kan vara tvivelaktig, och i vissa fall kan man befara att han vidtager åtgärder för att omöjliggöra en exekution. I sådana fall är advokaten inte bara berättigad utan av hänsyn till klientens intresse också skyldig att skyndsamt och utan förvarning begära den verkställighet som enligt lag kan ifrågakomma.

Men hur ställer sig saken, om motpartens betalningsförmåga är höjd över varje tvivel?

Har en betalningsdom vunnit laga kraft, kan jag inte se annat än att det måste ankomma på motparten att utan särskild anmodan betala vad han dömts att erlägga. Gör han inte det, kan enligt min mening den vinnande partens advokat i princip inte klandras, om han utan vidare begär verkställighet av domen. Har han anledning antaga att betalningens uteblivande beror på något misstag eller förbiseende, t. ex av någon hos motparten anställd, synes god advokatsed dock kräva att advokaten stöter på om betalning, innan han begär verkställighet.⁶

Skall man nu bedöma frågan på samma sätt, om det gäller en icke lagkraftvunnen dom? Om en oomtvistligt solvent motpart fullföljer talan mot domen, kan det ibland te sig som ett slags trakasserier mot honom att begära verkställighet av domen. Å andra sidan har val advokatens klient i allmänhet inte någon anledning att avstå från den säkerhet för betalningens erläggande som han kan vinna genom en begäran om exekution.

Frågan har varit föremål för bedömning i ett fall i Danmark; *SB 1943 B s 30—31* En man med god ekonomi hade av en underrätt dömts att till motparten betala 100 kr + 75 kr i rättegångskostnader. Svaranden överklagade domen. Kärandens advokat lämnade emellertid domen till verkställighet utan att först framföra krav vare sig till svaranden eller till dennes advokat. Sagförelseavnet konstaterade att advokaten varit juridiskt berättigad att handla som han gjort men uttalade att hans förfarande stred mot god advokatsed.

Personligen finner jag denna bedömning välmotiverad i de fall där motpartens ekonomi är sådan att han måste antagas vara i stånd och

⁶ Jfr *Axel H. Pedersen*, *Advokatgerningen II* s 57. Förf. säger där att det är sedvanligt att borgenärens advokat tillfrågar gäldenärens advokat om det utdömda beloppet från honom, innan exekution begäres, men att det inte tillhör advokatplikerna att ge en sådan underrättelse.

beredd att på anmodan ställa samma säkerhet som han skulle bli tvingad att ställa för att förhindra en begärd utmätning. Jag kan också tänka mig fall, där motparten är ett rättssubjekt med så obestridlig betalningsförmåga att särskild säkerhet för betalningens erläggande är uppenbart överflödigt och en begäran om verkställighet av en icke laga-kraftäggande dom därför helt onödig. I sådana fall kan jag inte finna det förenligt med god advokatsed att begära verkställighet av en dom, som inte vunnit laga kraft, och i varje fall inte att göra det utan att först anmoda motparten att ställa säkerhet.

Emellertid är jag långt ifrån säker på att denna uppfattning delas av flertalet advokater. Snarare är jag benägen att tro motsatsen. I TSA har inte refererats något fall, där den mening som uttalats av sagförelsernaevnet kommit till uttryck. Jag erinrar mig att i advokatsamfundets styrelse handlagts ärenden, där mot vederbörande advokat bl. a. anmärkts att han begärt verkställighet av dom utan att först rikta någon anmaning till motparten, vilket emellertid inte föranlett någon styrelsens åtgärd.

Förmodligen får man därför utgå ifrån att enligt rådande uppfattning i Sverige en advokat inte handlar i strid mot god advokatsed genom att begära verkställighet av en dom enligt utsökningslagens regler utan att först rikta någon anmaning till motparten.⁷

Om den nu diskuterade frågan möjligen kan anses tveksam, är det däremot klart att det inte är förenligt med god advokatsed att begära verkställighet, om reell grund därtill saknas, eller att vidhålla en begäran om verkställighet, när skäl därtill inte längre föreligger.

I ett fall, *TSA 1940 s. 125 (14)*, reagerade advokatsamfundets styrelse sålunda mot att en advokat, som i ett barnuppfostringsmål företrädde modern, begärt verkställighet av ett interimistiskt beslut om underhållsbidrag, trots att han blivit informerad om att verkställd blodprovsundersökning visade att svaranden inte var fader till barnet. Styrelsen uttalade att åtgärden icke överensstämde med god advokatsed, eftersom advokaten måste ha insett att hans huvudman icke ägde någon verklig fordran hos motparten.

Även underlåtenhet att återkalla begäran om verkställighet, när skäl därtill inte längre föreligger, har föranlett disciplinärt ingripande. I fallet *TSA 1966 s. 124 (26)* hade en advokat begärt verkställighet av en underrättsdom, varigenom svaranden dömts att till käranden utge ca 4 400 kr. Svaranden deponerade beloppet hos utmätningssmannen och överklagade domen men förlorade målet även i hovrätten. Sedan svaranden därefter betalt allt vad han blivit dömd att erlagga, önskade han

⁷ Se numera också *TSA 1972 s. 138 (21)*.

naturligt nog återfå det deponerade beloppet. Kärandens advokat återkallade emellertid inte begäran om verkställighet, ej ens sedan sväranden efter avsevärd tid stött på därom. I stället förklarade han i brev till svaranden att han tagit sig friheten låta "det utmäta beloppet" instå hos utmätningsmannen i avbidan på ett upptagande av förhandlingar mellan parterna om reglering av vissa andra mellanhavanden mellan dem. Först efter ytterligare dröjsmål återkallade advokaten slutligen begäran om verkställighet.

Disciplinnämnden uttalade i detta fall att advokaten icke ägt göra sin medverkan till återkallande av begäran om verkställighet beroende av att andra mellanhavanden mellan parterna reglerades samt att han i allt fall sedan han mottagit påstötningen om återkallelse varit skyldig att utan dröjsmål medverka till att begäran om verkställighet återkallades. Advokatens dröjsmål i detta avseende föranledde nämnden att tilldela honom erinran.

I ett senare fall, *TSA 1969 s. 50 (30)*, har styrelsen, utan att vidtaga disciplinär åtgärd, uttalat att en advokat, som hos kronofogdemyndighet begärt verkställighet av ett domstolsbeslut, till iakttagande av god advokatsed varit skyldig att utan dröjsmål underrätta kronofogdemyndigheten om att motparten erlagt betalning till advokaten och återkalla begäran om utmätning för uttagande av beloppet. Styrelsen förklarade sådan skyldighet föreligga, oavsett att motparten hade möjlighet att genom uppvisande av kvitto för kronofogdemyndigheten förhindra den begärda utmätningen.

27 KAP. OTILLBÖRLIG KOSTNADSBELASTNING PÅ MOTPARTEN

I processer är det rättens sak att tillse att en tappande part inte förpliktas att ersätta den vinnandes rättegångskostnader med högre belopp än vad som är skäligt (se RB 18:8). Det strider naturligtvis mot god advokatsed att yrka ett oskäligt belopp, men rättens prövning av kostnadsfrågan utgör därjämte för den ersättningskyldige ett skydd mot att han belastas med högre kostnader än vad som är skäligt.

Vid utomrättsliga uppgörelser saknas detta skydd. Om den part som avfordras ersättning för kostnader biträdes av advokat, vakar väl denne över att hans klient inte belastas med oskäliga kostnader, men flertalet uppgörelser avser helt enkelt betalning för gäld, och gäldenärer, som medger sin betalningsskyldighet, torde i allmänhet inte anlita hjälp av advokat.

Eftersom advokaternas insats i rättslivet bör bidra till att främja

begagnandet av sunda och korrekta metoder, har en advokat, som företräder en borgenär mot en gäldenär, ett stort ansvar för att gäldenären blir korrekt behandlad även i kostnadshänseende.

En gäldenär befinner sig ofta i ett tvångsläge. Han kan ha ont om pengar och ha svårt att försörja sig och sin familj, han hotas med rättsliga åtgärder, som skulle vålla honom ytterligare kostnader och kanske också andra obehag, och han är angelägen att undvika dessa konsekvenser. Denna situation får inte av borgenärens advokat utnyttjas på ett sätt som innebär att gäldenären belastas med oskäliga kostnader.

I England anses det inte tillåtet för en solicitor att i ett kravbrev anmoda gäldenären att ersätta kostnaden för detta brev.¹ I länder, där detta är tillåtet men inkassoarvodena taxereglerade, bedöms det självfallet som stridande mot god advokatsed att belasta en gäldenär med inkassokostnader överstigande de taxeenliga. I Danmark, där sådana fall även tidigare förekommit och föranlett disciplinära åtgärder, har advokatnaevnet i ett fall, *AB 1970 s. 204—206*, dömt en advokat att böta 500 kr för det han vid ett flertal tillfällen låtit gäldenärer utfästa sig — och i viss omfattning förmått dem — att betala högre inkassosalær än enligt taxorna.

I Sverige har det länge varit oklart i vad mån en försumlig gäldenär är rättsligt skyldig att ersätta borgenärens inkassokostnader och, därest han har sådan skyldighet, huruvida denna närmast är att anse som en civilrättslig skadeståndsskyldighet.² I all inkassoverksamhet har emellertid gäldenärerna regelmässigt anmodats att ersätta borgenärens inkassokostnader, och i stor utsträckning har gäldenärerna också gjort detta. Mot denna praxis har advokatsamfundets disciplinära organ aldrig riktat någon anmärkning.

Däremot har det alltid ansetts strida mot god advokatsed att avkräva en gäldenär oskäligt hög ersättning för kostnaderna. I det förut behandlade fallet *TSA 1967 s. 36 (17)* utgjorde sålunda den omständigheten att advokaten avtvingat motparten oskäligt höga belopp i ersättning för indrivningskostnader ett av skälen till den disciplinära åtgärd som vidtogs.

Man har också ansett en advokat skyldig att söka undvika åtgärder, som i onödan belastar motparten med kostnader. Det danska sagfører-naevnet dömde i fallet *SB 1942 B s. 97—98* en advokat att böta 200 kr för det han i ett inkassoärende vidtagit överflödiga "retsskridt" och därigenom påfört gäldenären orimliga omkostnader, och i det tidigare

¹ Se *Lund, Solicitors* s. 85.

² Se framställning från advokatsamfundets styrelse till justitieministern, *TSA 1966 s. 184 ff.* Frågan är numera reglerad genom lagstiftning 1971 (se *RB 18:8* och *KK 4/6 1971*).

omnämnda fallet *TSA 1947 s. 297 (14)* riktade Sveriges advokatsamfunds styrelse anmärkning mot en advokat, som företrätt käranden i ett kravmål avseende något över 100 kr, för det han, sedan motparten betalt omstända beloppet, inte erinrat motparten om att denne också måste ersätta stämningkostnaderna. I stället hade advokaten fullföljt målet i fråga om kostnaderna, med påföljd att motparten dömts att ersätta även kostnaden för en domstolsinställelse.

I de disciplinära organens verksamhet har man särskilt reagerat mot att en borgenärs advokat utnyttjat den omständigheten att gäldenären begärt anstånd till att tvinga gäldenären att ersätta kostnader, som denne inte varit skyldig att ersätta, eller att eljest acceptera betalnings-skyldighet, som inte förelegat.

I ett danskt fall, *AB 1960 s. 108—110*, hade en advokat, som i ett kravmål företrätt käranden, nedsatt kravet från ca 7 800 kr till ca 7 325 kr (dvs. en nedsättning med 475 kr) och fått dom på det lägre beloppet. När gäldenären därefter hemställde att få amortera sin skuld i viss ordning, gick advokaten med på detta men uppställde som villkor att gäldenären utfäste sig att betala även beloppet 475 kr, ett villkor som gäldenären accepterade, varefter han emellertid klagade hos advokatsamfundet. Advokatnaevnet "misbilligede" advokatens förfarande.

I det förut omnämnda fallet *AB 1970 s. 204—206* beviljade en advokat i en liknande situation gäldenären rätt att få amortera en domfäst skuld men endast på villkor att gäldenären skulle betala högre ränta och högre kostnadsersättning än som utdömts. Såsom särskilt graverande be-tecknade naevnet den omständigheten att advokaten fordrat att gälde-nären skulle utfästa sig att betala 7 % ränta på det utdömda kapitalbe-loppet (400 kr) från den 14/10 1966, trots att gäldenären enligt domen endast hade att gälda ränta efter 5 % från stämningdagen den 4/3 1969.

Även i Sverige har liknande fall förekommit.

I ett fall, omnämnt av *Lundqvist* i *TSA 1935 s. 21 (4)*, klandrade styrelsen sålunda en advokat för det han, som företrätt den vinnande par-ten i ett kravmål, i vilket rättegångskostnaderna kvittats, krävt att gäl-denären skulle ersätta hans klients rättegångskostnader för att få an-stånd med betalningen av det utdömda beloppet.

I fallet *TSA 1955 s. 44 (17)* hade en advokat i ett inkassoärende för en klient krävt gäldenären på en växelfordran på ca 2 200 kr och anmodat gäldenären att ersätta inkassokostnaden med 67 kr. Då gäldenären inte erlade någon betalning, lagsökte advokaten på växeln, och gäldenären förpliktades att utge växelbeloppet med ränta samt att ersätta lag-sökningkostnaderna med 62 kr 50 öre. Då gäldenären härefter hem-ställde att få betala sin skuld genom amorteringar, gick advokaten med

härpå men uppställde som villkor att gäldenären utfäste sig att — utöver de utdömda beloppen — ersätta inkassokostnaden med 67 kr. Styrelsen uttalade att advokaten härigenom förfarit olämpligt.

Uttalandet måste ha föranletts antingen därav att styrelsen, i enlighet med vid denna tid gängse uppfattning, ansett att gäldenären inte varit lagligen skyldig att ersätta inkassokostnaden eller ock därav att styrelsen ansett även inkassokostnaden vara ersatt genom den i lagsökningens målet utdömda kostnadsersättningen.

I samma fall anmärkte gäldenären mot advokaten också att denne, sedan gäldenären erlagt vissa amorteringar och därefter begärt förlängt betalningsansånd, beviljat detta endast på villkor att gäldenären skulle betala ytterligare 70 kr i kostnadsersättning. I detta avseende fann styrelsen emellertid inte skäl till anmärkning mot advokaten, eftersom gäldenären förorsakat advokaten och dennes personal icke oväsentligt arbete efter det att lagsökningens utslaget lämnats till verkställighet.

En liknande fråga förelåg i fallet *TSA 1956 s. 23 (8)*. I detta fall hade en advokat genom en kollega i Tyskland fått i uppdrag att indriva en förhållandevis stor reversfordran hos tre solidariskt ansvariga svenska gäldenärer. Efter ingående undersökningar och fåfånga försök att få till stånd en uppgörelse lagsökte advokaten på reversen. Sedan gäldenärerna bestritt kravet, ägde omfattande förhandlingar mellan advokaten och gäldenärerna. Någon uppgörelse blev emellertid inte träffad. Advokaten fullföljde lagsökningens målet (med viss nedsättning av kravet) och yrkade ersättning för lagsökningens kostnaderna med 385 kr. Rätten förpliktade gäldenärerna att solidariskt betala det yrkade kapitalbeloppet med ränta samt att ersätta lagsökningens kostnaderna med 276 kr, varav 125 kr i ombudsarvode. Sedan advokaten lämnat utslaget till verkställighet, begärde gäldenärerna visst anstånd, som advokaten beviljade på villkor att gäldenärerna utfäste sig att ersätta hans huvudmans kostnader i ärendet med 2 000 kr. Gäldenärerna förklarade sig med hänsyn till den situation i vilken de försatts inte ha annat att göra än att acceptera villkoret men anmälde därpå advokaten för advokatsamfundets styrelse.

Styrelsen, som inte fann anledning antaga annat än att klientens kostnader uppgick till 2 000 kr, uttalade att advokatens klient, i allt fall sedan kostnadsersättning yrkats och utdömts i lagsökningens målet, icke haft något rättsligen grundat anspråk på ersättning av gäldenärerna för uppkomna kostnader utöver de utdömda lagsökningens kostnaderna. Styrelsen fann visserligen att advokatens huvudman inte saknat fog att såsom förutsättning för beviljande av betalningsansånd uppställa krav på att gäldenärerna skulle ersätta de direkt av anståndet och begäran därom föranledda kostnaderna. Av omständigheterna fann styrelsen

emellertid framgå att kostnadsbeloppet 2 000 kr allenast till ringa del avsåg sådana kostnader och att beloppet väsentligen avsåg kostnader, som uppstått tidigare. På grund därav uttalade styrelsen att advokaten handlat i strid mot god advokatsed genom att medverka till att betalningsansåndets beviljande gjordes beroende av att gäldenärerna utfäste sig att ersätta dessa tidigare uppkomna kostnader, för vilka de icke var betalningsskyldiga i vidare mån än de genom lagsökningsutslaget ålagts ersättningsskyldighet. Advokaten, som ansågs ha handlat utan ond avsikt och utan att ha klart för sig att förfarandet var oriktigt, tilldelades erinran jämlikt RB 8:7 andra stycket.

Förmodligen tycker en och annan att styrelsen i detta fall sett väl strängt på advokatens handlande; särskild motivering gavs för att påföljden fick stanna vid erinran. Det får väl också medges att skäl inte helt saknades för den uppfattningen att gäldenärerna rimligen borde ersätta i varje fall en stor del av kostnaderna, som synbarligen i väsentlig mån vållats av "krångel" från deras sida.

Emellertid kan man inte komma ifrån det faktum att den fordrade kostnadsersättningen till största delen avsåg kostnader, som borgenären inte haft möjlighet att indriva på rättslig väg och som inte heller för- anleddes av anståndet med betalningen.

Styrelsens beslut får uppfattas såsom ett klart uttryck för den åsikten att det strider mot god advokatsed att utnyttja en gäldenärs betalningssvårigheter till att tvinga honom att ersätta kostnader, för vilka han inte är juridiskt betalningsskyldig och som inte heller förorsakats av gäldenärens begäran om anstånd.

I enlighet härmed har i 39 § SRGA stadgats att en advokat inte får som villkor för att bevilja av motparten begärt anstånd med betalning eller annan prestation uppställa krav på att motparten skall ersätta kostnader, som han inte lagligen är skyldig att gälda och som inte heller rimligen bör åläggas honom. En liknande bestämmelse har intagits i 35 § FRGA.

Däremot kan, såvitt jag förstår, ingenting vara att anmärka mot att borgenärens advokat såsom villkor för beviljande av begärt anstånd fordrar att gäldenären utfäster sig att *i fortsättningen* förränta sin skuld efter skälig, på kapitalmarknaden gängse räntesats, även om denna skulle vara högre än den ränta som gäldenären enligt avtal eller dom haft att erlägga. Om sålunda skulden enligt avtal eller dom löper med exempelvis 5 % ränta, kan det inte anses strida mot god advokatsed att fordra att gäldenären för att få förlängd kredit utfäster sig att under anståndstiden betala ränta efter 7 %, därest detta är den på den legitima kreditmarknaden gällande räntesatsen. Borgenären tilltvingar sig härigenom inte någon annan förmån än den han skulle ha ernått, om gäl-

denären rättidigt fullgjort sin betalningsskyldighet. Advokatrådet har också i slutet av 1971 uttalat att missförhållandet mellan gällande regler om moraränta och den härskande höga räntenivån gör det befogat att göra ett anstånd betingat av en högre ränta, t. ex. gällande ränta vid "kassekredit"; *AB 1972 s. 20—21*. Advokatnaevnets reaktion i fallet *AB 1970 s. 204—206* torde kunna antagas ha främst riktat sig mot att advokaten tvingat gäldenären att betala ränta från den 14/10 1966, trots att han inte var skyldig att gälda ränta för längre tid än från den 4/3 1969.

I den disciplinära verksamheten i Sverige har man också reagerat mot att en advokat i annat sammanhang än det nu behandlade etablerat en otillbörlig press på en motpart för att förmå denne att ersätta kostnader, som han inte var skyldig att ersätta.

I fallet *TSA 1957 s. 57 (10)* hade två gäldenärer dömts att solidariskt betala visst belopp. På begäran av borgenärens advokat utmättes en den ena gäldenären tillhörig fastighet. Trots att den andra gäldenären så småningom infriade hela skulden, krävde advokaten som villkor för att återkalla utmätningen, att den gäldenär som ägde fastigheten skulle ersätta vissa kostnader, för vilka han uppenbarligen inte var betalningsskyldig. Styrelsen uttalade att advokaten handlat i strid mot god advokatsed och tilldelade honom erinran jämlikt RB 8:7 andra stycket.

28 KAP. MOTPARTENS ADVOKATHJÄLP

I ofantligt många fall är motparten i lika hög grad som klienten i behov av advokathjälp för att hans intressen skall bli behörigen tillvaragagna. Detta gäller inte bara i rättegångar eller andra ärenden av processuell natur utan också i utomprocessuella angelägenheter, där fråga är om ingående av ett avtal, det må nu gälla biläggande av en tvist eller träffande av en affärsuppgörelse.

Enligt allmänt vedertagen uppfattning strider det mot god advokatsed att den ena partens advokat söker hindra den andra parten att anlita hjälp av en annan advokat.

I DRGA Afsnit VII har under punkt 1. a. stadgats att en advokat inte får motverka tillkallande av en annan advokat, och under 1. b. har föreskrivits att han inte får "fortraenge en kollega fra udførelsen af en forretning". I ytterligare punkter har meddelats detaljföreskrifter i fråga om medverkan vid fastighetsaffärer, vilka föreskrifter bl. a. syftar till att förhindra att en advokat därvid uppställer villkor, som kan hindra medkontrahenten eller göra det svårare för denne att anlita egen advokat.

Bestämmelserna har kommenterats av *Axel H. Pedersen*, och här må

hänvisas till hans framställning.¹ I DRGA är bestämmelserna upptagna under rubriken "Forholdet til kolleger", och Axel H. Pedersen behandlar också dessa spörsmål under rubriken "Konkurrenceregulerende regler", dvs. såsom spörsmål rörande förhållandet mellan advokaterna.

Naturligtvis är dessa frågor av betydelse för förhållandet mellan advokaterna, men den väsentliga grunden till att en advokat inte får försöka hindra en motpart eller medkontrahent att anlita egen advokat är dock inte att han därigenom berövar en advokatkollega arbete, utan grunden är den att klientens motpart eller medkontrahent inte får betagas möjligheten att skaffa sig egen sakkunnig hjälp. Även Axel H. Pedersen har i annat sammanhang betecknat spörsmålet såsom i första hand ett spörsmål om hänsyn till motparten.²

Principen att en advokat inte får försöka hindra motparten att anlita egen advokat gäller utan tvekan även i Sverige.

Vad som självfallet under inga omständigheter får förekomma är att söka övertala eller förmå motparten att icke anlita egen advokat, om avsikten med denna påverkan är att hålla motparten kvar i ett underläge, som advokaten kan utnyttja till klientens förmån. Säkerligen förekommer detta inte heller i praktiken.

Däremot är det i utomprocessuella angelägenheter förmodligen inte helt ovanligt att en advokat, utan någon som helst ond avsikt och i fullt övertygelse att han handlar rätt, bedömer situationen så, att det, bl. a. av kostnadsskäl, är onödigt att motparten anlitar egen advokat. Advokaten anser kanske motparten vara i stånd att utan biträdeshjälp tillvarataga sin rätt, eller han kan känna sig själv fullt kapabel att sörja för att motpartens befogade intressen blir tillgodosedda, antingen i den formen att advokaten agerar såsom biträde åt båda parterna eller i allt fall så, att han såsom den ena partens biträde uppriktigt vinnlägger sig om att inte tillfoga den andra parten någon orätt.

Det finns emellertid anledning att varna för överdriven tilltro till den egna förmågan att bedöma huruvida någon nämnvärd intressekonflikt föreligger mellan parterna och huruvida i så fall bådadas intressen kan bli behörigen tillvaratagna, om endast en enda advokat medverkar. Särskilt när det bara är den ena parten som från början anlitat advokaten, ligger det nära till hands att blicken skymmes för vad den andres intresse kräver.

I tidigare sammanhang har utvecklats att det i och för sig är tillåtet för en advokat att biträda i frågor rörande avtal mellan två eller flera personer, som i samförstånd med varandra begär hans biträde.³ Såsom

¹ *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen II s. 131—132.

² *Ib.* s. 54.

³ Ovan s. 199 f f.

där framhållits är detta emellertid en ordning, som måste tillämpas med stor försiktighet. Såsom också påpekats är det advokatens plikt att tillse att det inte råder oklarhet om vem han egentligen biträder, den ena eller båda parterna.

Om advokaten företräder eller biträder endast den ena parten vid förhandlingar med andra parten, bör han enligt 42 § SRGA, efter vad förhållandena i varje särskilt fall kräver, fästa motpartens uppmärksamhet på att det i hans uppdrag inte ingår att tillvarataga dennes intressen. Motivet till denna regel är självfallet att motparten skall vara helt på det klara med att han, om han vill ha biträde av advokat, själv måste anlita sådan hjälp.⁴

Om motparten, uppmärksamgjord på detta, frågar om advokaten tycker att han bör anlita egen advokat, bör svaret enligt min mening aldrig gå ut på att advokaten anser detta onödigt. Redan den omständigheten att motparten fört frågan på tal utgör tillräcklig anledning att tillstyrka att motparten konsulterar en annan advokat.

Man kan emellertid inte stanna vid detta. I utomprocessuella angelägenheter kan situationen vara sådan, att advokaten måste anses skyldig att spontant tillråda motparten att anlita annan advokat. Generellt synes detta böra ske så snart advokaten finner att motparten personligen inte är kapabel att behörigen tillvarataga sina intressen.

Denna uppfattning har kommit till uttryck i åtskilliga danska avgöranden (se t. ex. *SB 1949 s. 122—123* och *1953 s. 238—240* samt *AB 1968 s. 79—80*), och i DRGA Afsnit VII har också under punkt 2 stadgats att en advokat, som anmodats att tillvarataga båda parternas intressen, bör, "hvor der er grund dertil", uppmana den ena av parterna att anlita annan advokat; jfr *AB 1971 s. 87—92*.

I Sverige har de disciplinära organen vid skilda tillfällen funnit att en advokat inte bort medverka till visst avtal eller visst annat åtgörande utan att tillråda motparten att anlita egen advokat eller annan sakkunnig hjälp; se t. ex. *TSA 1954 s. 32 (6)* och *1968 s. 59 (22)*. I 42 § SRGA har också för där avsedda fall tillagts att advokaten bör tillråda motparten att anlita eller rådfråga annan advokat.⁵

Stundom har sagts att situationen kan vara sådan, att en advokat måste såsom ett villkor för sin medverkan fordra att även motparten

⁴ Uttalande i samma riktning har också gjorts av det danska sagförrådet; *SB 1928 s. 79*.

⁵ En måhända något avvikande uppfattning i denna fråga har uttalats av *Tjur* i *Procedurans förberedelse, Proceduren s. 20—21*. *Tjur* betonar starkt att det är motpartens sak att avgöra om han vill anlita advokat eller ej och att det inte kan uppställas någon regel om att det åligger en advokat att uppmana motparten att skaffa sig advokathjälp. Å andra sidan uttalar *Tjur* att det självfallet finns gränser för vad en ordentlig advokat bör avtala med en "svag modpart".

biträdes av advokat.⁶ Möjligen kan denna innebörd också tilläggas den svenska styrelsens beslut i fallet TSA 1954 s. 32 (6). Det synes emellertid föra för långt att uppställa en sådan regel, ty klientens intresse kan kräva att en uppgörelse träffas, även om motparten enständigt vägrar att lyda ett råd att anlita egen advokat.

Har motparten anlitat egen advokat, kräver god advokatsed i princip att den ena partens advokat inte sätter sig i direkt förbindelse med den andra advokatens klient för att på något sätt förhandla med denne eller söka påverka hans ställningstagande i den föreliggande frågan. Denna regel upprätthåller man överallt.

I TRGA § 17 uttalas sålunda att det är "standeswidrig" att sätta sig i direkt förbindelse med motparten eller förhandla med denne, utan att i förväg ha inhämtat samtycke av motpartens advokat. Från denna regel medges dock undantag, om det föreligger fara i dröjsmål; i så fall skall emellertid motpartens advokat snarast möjligt underrättas, och har en advokat tillskrivit motparten direkt, skall dennes advokat tillställas avskrift av brevet.

I England gäller samma regel, men avsteg från densamma anses tillåtet, om motpartens advokat absolut vägrar att vidarebefordra något som helst meddelande till sin klient eller konsekvent underlåter att besvara brev. I sistnämnda fall bör advokaten dock först underrätta motpartens advokat om sin avsikt att vända sig direkt till dennes klient.⁷

Samma regel gäller också i USA (ARGA 1969, DR 7—104), och den har likaledes upptagits i IRGA punkt 7.

Även i Danmark och Norge har man inom advokatororganisationerna reagerat mot att advokater tagit direkt kontakt med motparten med förbigående av dennes advokat.⁸ Bestämmelser härom har också upptagits i de skrivna reglerna. I DRGA stadgas sålunda i Afsnit III under punkt 2 att direkt hänvändelse till en kollegas klient i saker, i vilka det är advokaten bekant att kollegan representerar eller skall representera klienten, inte är tillåten, med mindre det sker "til berettiget varetagelse af egne eller en klients interesser", och vederbörande kollega trots påminnelse ej "foretager det, han efter god advokatskik har pligt til". I NRGAs § 4 första stycket har föreskrivits att en advokat inte får hänvända sig direkt till motparten, när denne är representerad av advokat i den fråga som hänvändelsen gäller, utan att först ha fått den andra advokatens samtycke.

⁶ Se t. ex. *Stang Lund* s. 56.

⁷ Se *Lund, Solicitors* s. 78—79.

⁸ Se exempelvis SB 1940 B s. 15—18, 1953 s. 71—72 och 1956 s. 166 samt NSB 1934 s. 6, 1935 s. 82 (3), 1939 s. 120, 1957 s. 67, 1959 s. 6 och 1963 s. 200—201 och 201—202 ävensom NAB 1969 s. 57.

I Sverige har de disciplinära organen vid några tillfällen vidtagit disciplinär åtgärd mot advokater, som med förbigående av motpartens advokat satt sig i direkt förbindelse med motparten och förmått eller sökt förmå denne till viss uppgörelse; se *TSA 1957 s. 66 (19)*, *1958 s. 177 (24)* och *1969 s. 72 (44)*. I ett fall, *TSA 1966 s. 125 (27)*, nöjde sig disciplinnämnden med att göra ett uttalande; advokaten hade i detta fall genom brev underrättat motpartens advokat om att han direkt tillskrivit dennes klienter.

I 49 § första stycket SRGA har ifrågavarande regel fått följande lydelse: "Har motparten anlitat advokat, skall förhandlingar i saken föras med advokaten och meddelanden i ärendet riktas till honom. Det är inte tillåtet att, med förbigående av motpartens advokat, söka kontakt med motparten personligen, där inte fråga är om åtgärd, som lagligen måste företagas gentemot motparten själv, eller ock motpartens advokat genom bortovaro, underlåtenhet att besvara brev el. dyl. gör en hänvändelse direkt till motparten nödvändig. I sådant fall bör motpartens advokat underrättas." I sak samma bestämmelser har upptagits i 46 § första stycket FRGA.

Man betraktar synbarligen allmänt ett förbigående av motpartens advokat väsentligen såsom ett åsidosättande av hänsynen till kollegan; även i SRGA är bestämmelsen i ämnet upptagen under rubriken "Förhållandet till kollegerna."

Det är naturligtvis riktigt att en överträdelse av den enligt god advokatsed gällande regeln i förevarande avseende utgör ett otillbörligt förfarande mot kollegan, som därigenom kan hindras att behörigen fullgöra sitt uppdrag eller åtminstone förorsakas onödigt besvär och störningar av förhållandet mellan honom och hans klient. Men enligt min uppfattning är det inkorrekta beteendet, när syftet därmed är att förmå motparten till uppgörelse eller ställningstagande i sak, i första hand riktat mot motparten, ty det går ut på att förmå denne att handla utan det stöd och den hjälp han anlitat. Förfarandet kan också bereda motparten obehag.

I de fall som förekommit i den disciplinära verksamheten har syftet med den direkta hänvändelsen till motparten i allmänhet varit just att förmå motparten att gå med på en uppgörelse, att avstå från ett krav, att bevilja ett anstånd osv. Allt detta är frågor, som motparten har ett berättigat anspråk på att få diskutera med sin advokat, innan han tar ställning till desamma.

I ett av de norska fallen, *NSB 1963 s. 200—201*, hade hänvändelsen till motparten ett mera begränsat syfte, nämligen att få veta om det var riktigt — såsom advokatens klient uppgivit — att motparten inte längre företräddes av den advokat han dittills anlitat. Även detta an-

sågs oriktigt handlat, men här förelåg väl närmast ett etikettsbrott mot kollegan. Advokaten borde lämpligen ha riktat frågan till denne.

En särskild fråga är i vad mån det kan anses tillåtet att direkt till motparten framföra anmärkningar mot dennes advokat, möjligen rent av i syfte att söka förmå motparten att byta advokat. I ett av de danska fallen, *SB 1956 s. 166*, hade en advokat, sedan han förlorat ett mål i landsretten, tillskrivit motparten personligen, förklarat att det enligt hans mening var givet att domen skulle komma att ändras i højesteret samt föreslagit motparten att byta advokat, då han inte ville ha att göra med den nuvarande advokaten med hänsyn till det sätt, på vilket denne behandlat saken. Sagföremåevnet uttalade att advokaten handlat i strid mot god sagförrerskik.

Denna bedömning ter sig på intet sätt överraskande. Den allmänna regeln är helt säkert den, att en advokat inte får förfara på detta sätt. Men frågan är om förfarandet i undantagsfall kan anses tillåtet. Fall kan tänkas, där motpartens advokat sköter sitt uppdrag på ett så flagrant felaktigt, vårdslöst eller försumligt sätt, att en hänvändelse direkt till hans huvudman inte framstår som omotiverad, särskilt om omständigheterna ger vid handen att huvudmannen saknar kännedom om hur hans advokat sköter uppdraget.

Finner en advokat att hans egen klients rätt och bästa äventyras genom det sätt på vilket motpartens advokat sköter sitt uppdrag, och kan han inte förmå kollegan till rättelse, måste han enligt min mening ha rätt att fästa motpartens uppmärksamhet på förhållandet.

Den allra största försiktighet måste emellertid iakttagas. Advokaten bör med yttersta omsorg överväga om det verkligen föreligger skäl för en hänvändelse direkt till motparten, ty han utsätter sig alltid för risken att bli beskylld för att ha varit ute i ogjort väder och i illojalt syfte. Jfr fallet *TSA 1967 s. 40 (19)*, där advokatsamfundets styrelse uttalade sitt ogillande av att en advokat, som företrädde en klient i en tvist med ett dödsbo, tillställt dödsbodelägarna kopior av ett brev, som han skickat till boutredningsmannen och som innehöll viss kritik mot denne. Åtgärden betecknades av styrelsen som opåkallad och olämplig.

Regeln att man inte skall kontakta motparten personligen, när denne företrädes av advokat, bör enligt min uppfattning tillämpas analogt, när motparten anlitat annat ombud eller biträde än advokat. Ju mer okvalificerad den sålunda anlitate personen är, desto större skäl kan emellertid föreligga för en direkt hänvändelse till motparten.

I de fall som förekommit i den disciplinära verksamheten har situationen regelmässigt varit den, att det varit den ena partens advokat, som på eget initiativ trätt i förbindelse med motparten personligen. Man kan nu fråga om förbudet mot direkta förhandlingar med en mot-

part, som anlitat advokat, gäller även i det fall att det är motparten som tagit initiativet till kontakten. Sådana fall förekommer, ehuru de torde vara sällsynta.

Från Norge föreligger ett avgörande i ett sådant fall; *NSB 1939 s. 120*. I en skadeståndstvist mellan en skadad kvinna och ett försäkringsbolag företrädde parterna av var sin advokat. Vid ett besök, som den skadade kvinnan och hennes make gjorde hos bolagets advokat, blev förlikning träffad, utan att den andra advokaten underrättades. Den sistnämnde gjorde efteråt gällande att makarna besökt bolagets advokat endast för att om möjligt få en betalning a conto, medan bolagets advokat påstod att han trott att makarna med sin advokats samtycke kommit till honom för att få en slutuppgörelse till stånd. Styret i Oslo krets ansåg att det inte spelade någon större roll, vilketdera som varit fallet, och uttalade att advokatens förfarande stred mot god sakførerskikk.

Denna bedömning synes befogad, när advokaten nu inte hade annan förklaring än den han lämnade. Om han verkligen trott att makarna med sin advokats samtycke besökte honom för att få slutuppgörelse, borde han ha förvissat sig om att samtycke förelåg.

I vissa situationer torde man emellertid böra tillämpa en annan regel. Om motparten, trots att han anlitat advokat, personligen söker kontakt med motsidans advokat och föreslår en uppgörelse, har jag svårt att se att något absolut hinder kan föreligga för en sådan. Motparten har ingen skyldighet att anlita sin advokat längre än vad han själv vill; han har alltid rätt att återkalla uppdraget. Det naturliga är väl att fråga honom varför han kommer själv, då han anlitat egen advokat, men om han svarar att han har återkallat uppdraget hos sin advokat eller att han inte längre vill anlita denne, kan jag inte se att advokaten på grund av plikten till kollegialitet har någon skyldighet att varsko den andra advokaten eller att söka förmå motparten att alltjämt anlita denne.

Väl kan situationen vara sådan att advokaten — i enlighet med vad som förut anförts — bör tillråda motparten att anlita advokat, men om motparten avböjer detta, måste det stå advokaten fritt att i överensstämmelse med vad klientens intresse kräver förhandla med motparten och träffa uppgörelse med denne.

29 KAP. YTTRANDEFRIHETEN GENTEMOT MOTPARTEN

29.1. Inledning

Vad en advokat får och inte får yttra om sin klients motpart eller direkt till denne är i första hand en straffrättslig fråga, reglerad genom lagbestämmelser om ansvar för ärekränkning. En närmare redogörelse

för eller analys av de straffrättsliga reglerna faller utom ramen för detta arbete.¹ Här må endast erinras om att den som företräder en part i judiciell eller administrativ process har en vidsträckt yttrandefrihet, därför att detta ligger i rättsskipningens intresse. Många yttranden, som skulle vara straffbara, om de fälldes i andra sammanhang, blir straffria, när de fälls såsom ett led i utförandet av en parts talan.

Vad som här skall behandlas är endast frågan om vad som är att anse som god advokatsed, resp. vad som strider mot god advokatsed. Det synes härvid ändamålsenligt att skilja mellan uttalanden om motparten och uttalanden till motparten.

29.2. Uttalanden om motparten

Vid utförandet av ett uppdrag är en advokat ofta nödsakad att till annan — domstol, annan myndighet eller enskild — göra uttalanden, som i och för sig är mer eller mindre nedsättande för motpartens anseende eller eljest kränkande för denne. Ur synpunkten av vad god advokatsed kräver är det framförallt två huvudregler, som advokaten i detta sammanhang har att beakta.

Den ena är att advokaten är skyldig att själv omsorgsfullt överväga om det finns skälig grund att antaga att det för motparten kränkande påståendet är riktigt. Advokaten får inte alltid utan vidare godtaga de uppgifter som hans klient lämnat och kritiklöst vidarebefordra vilka äreröriga uppgifter som helst. När det är fråga om sådana uppgifter, kan advokaten inte falla tillbaka på den i fråga om sanningsplikten inför domstol gällande regeln att en advokat i princip inte är skyldig att kontrollera riktigheten av klientens uppgifter. Hur pass stor tilltro advokaten får fästa vid dessa beror väl av omständigheterna i det särskilda fallet, men advokaten bör inte underlåta att utnyttja de möjligheter som föreligger att verifiera ett uppgivet förhållande.

Att en advokat har den skyldighet som nu sagts framgår av åtskilliga avgöranden.

I fallet *TSA 1951 s. 10 (10)* fann sig advokatsamfundets styrelse sålunda föranlåten att erinra en advokat om nödvändigheten av att inte utan moget övervägande uttala beskyllningar mot någon för brottsligt förfarande.

I fallet *TSA 1953 s. 34 (8:II)* hade en barnavårdsman utverkat förbud för en underhållspliktig man att avflytta ur riket. En advokat, som biträdde mannen med överklagande av beslutet i hovrätten, anförde i besvärslagan bl. a. att barnavårdsmannens åtgärd att begära avreseför-

¹ Se den utförliga framställningen i kommentaren till brottsbalken. Jfr *Vinge* s. 76—77 samt *Axel H. Pedersen*, *Advokatgerningen* I s. 69—76 och där anförd litteratur.

bud syntes ha tillkommit i syfte att trakassera mannen, sedan förhållandet mellan denne och barnvårdsmannen skärpts på grund av ömsesidig antipati. Advokaten försvarade sig med att han fått dessa uppgifter av sin klient och att han inte haft någon skyldighet att kontrollera riktigheten av klientens uppgifter. Han hänvisade till uttalanden av *Vinge*² och åberopade sin yttrandefrihet som advokat. Detta försvar hjälpte emellertid inte, utan advokaten tilldelades erinran, vilket emellertid också berodde på att han åsidosatt den andra huvudregel som ovan antytts och som närmare skall behandlas i det följande.

Även i fallet *TSA 1954 s. 38 (10)* uttalade styrelsen att en advokat förfarit oriktigt genom att i en stämningsansökan lämna viss för motparten nedsättande uppgift utan att förvissa sig om dess riktighet.

Den andra huvudregeln som advokaten har att beakta är att ett för motparten nedsättande eller kränkande uttalande inte får göras och bevisning av sådan innebörd inte förebringas, med mindre detta är påkallat för ett behörigt tillvaratagande av klientens intressen. Uttalanden eller bevisning, som inte gagnar klientens sak utan endast är ägnade att nedsätta motpartens anseende eller kränka honom, är otillåtna.

De disciplinära organen har sålunda reagerat mot advokater, som i rättegång opåkallat nämnt eller förebragt utredning om att motparten varit straffad för brott; se *TSA 1947 s. 298 (15:I och II)* och *1956 s. 15 (10)*. I sistnämnda fall riktade styrelsen klander mot en advokat för det han i ett tvistemål rörande en bilaffär opåkallat upplyst rätten om att motparten 17 år tidigare dömts till ungdomsfängelse, medan styrelsen däremot inte fann skäl till anmärkning mot att advokaten också nämnt att polisutredning pågick mot motparten om bedrägeri vid en annan bilförsäljning. Sistnämnda uppgift ansågs nämligen ha varit av betydelse för bedömandet av värdet av parternas under sanningsförsäkran avgivna utsagor.

Likaså har man reagerat mot åberopande i rättegång av andra för motparten förklenande förhållanden, när åberopandet inte varit påkallat för ett behörigt tillvaratagande av klientens intresse; se *TSA 1947 s. 298 (15:III)*.

Självfallet har de disciplinära organen också reagerat mot advokater, som — utan att direkt avslöja något för motpartens anseende nedsättande faktum — ändå inför domstol eller annan myndighet opåkallat yttrat sig på ett mot motparten smädligt eller för honom kränkande sätt; se *TSA 1940 s. 125 (12)*, *1947 s. 299 (16:I)*, *1953 s. 34 (8:II)*, *1963 s. 78 (15)*, *1964 s. 44 (14)*, *1964 s. 45 (15)*, *1968 s. 58 (20)*, *1970 s. 115 (30)* och *1972 s. 141 (23)*. De ingripanden som förekommit har re-

² *Vinge* s. 76.

gelmässigt föränletts därav att det kränkande uttalande som gjorts ansetts ha varit opåkallat. dvs. onödigt för ett behörigt utförande av klientens talan.

En advokat får inte heller, om han själv blir angripen, försvara sig genom sådana beskyllningar, tillvitelser eller andra kränkande uttalanden, som inte är nödvändiga för försvaret. I åtskilliga fall, när advokater anmäls för advokatsamfundets styrelse, har det förekommit att anmälan befunnits obefogad eller i allt fall ej av beskaffenhet att föranleda någon åtgärd mot advokaten, medan denne däremot tilldelats erinran för att han i disciplinärendet uttalat sig kränkande om anmälaren eller annan, utan att detta varit påkallat för utförandet av advokatens talan i disciplinärendet; se sålunda *TSA 1949 s. 32 (11:III)*, *1951 s. 9 (9:I)*, *1954 s. 36 (9:II)* och *1966 s. 128 (28)*.

God advokatsed bjuder självfallet en advokat att iakttaga moderation och försiktighet även när han till någon annan enskild person än motparten uttalar sig om denne. Även här gäller grundsatsen att för motparten kränkande uttalanden eller omdömen inte bör förekomma i vidare mån än detta är påkallat för tillgodoseende av klientens intresse.

I fallet *TSA 1953 s. 35 (8:III)* tilldelade styrelsen sålunda en advokat erinran för det han i brev till en av de två boutredningsmännen i ett dödsbo uttalat sig nedsättande om den andre boutredningsmannens person och karaktär, och i fallet *TSA 1968 s. 56 (19)* uttalade disciplinnämnden att en advokat, som i brev till tredje man hemställt om vissa uppgifter av betydelse i en rättegång, i brevet betecknat sin klients motpart och dennes metoder med olämpliga uttryck.³

I fallet *TSA 1966 s. 128 (29)* fann styrelsen att en advokat fällt ett olämpligt yttrande, då han vid ett samtal med motparten och dennes advokat till den sistnämnde yttrat: "Du har alltid så underliga klienter", och i fallet *TSA 1968 s. 59 (21)* tilldelade disciplinnämnden en advokat, som i en konkurs företrädde vissa oprioriterade borgenärer, erinran för det han i ett brev till ackordscentralen begagnat ett mot god advokatsed stridande skrivsätt med avseende å förhållandet till en bank, som hade ett motstridande intresse i konkursen.

En särskild fråga är vilken rätt en advokat har att till sin klient uttala sig om motparten på ett sätt som i och för sig är kränkande för den sistnämnde. Med hänsyn till förtroendeförhållandet mellan advokaten och klienten torde man här ha rätt att utgå ifrån att advokaten har en långt gående yttrandefrihet.

Vad som sägs mellan advokaten och klienten kommer i regel inte till motpartens kännedom. I fallet *TSA 1969 s. 52 (32)* hade emellertid

³ Se nu också *TSA 1972 s. 139 (22)*.

motparten på något sätt lyckats komma i besittning av en kopia av ett brev från advokaten till klienten, i vilket brev advokaten efter genomgång av viss utredning, som klienten tillhandahållit honom, uttalade den uppfattningen att stora förutsättningar syntes honom finnas att få motparten fälld för grova bedrägerier och i vissa fall utpressning eller försök till sådant brott.

Styrelsen fann i detta fall att advokaten, då hans brev utgjort ett — låt vara preliminärt — utlåtande, avgivet på klients begäran, varit skyldig att däri uttala den mening, till vilken han efter moget övervägande kommit, och i allt fall berättigad att uttala denna mening, oavsett att de i brevet gjorda uttalandena i och för sig var kränkande för motparten. En förutsättning för sådan yttrandefrihet måste dock, anförde styrelsen, ha varit att advokaten haft skäligen grund för uttalandena. Styrelsen fann inte utrett att advokaten överskridit gränserna för sin yttrandefrihet, och vad som förekommit föranledde därför inte någon styrelsens åtgärd.

Vad god advokatsed kräver när det gäller uttalanden om motparten har i 40 § SRGA angivits genom följande bestämmelser: "Advokat får inte inför domstol eller annan myndighet förebbringa bevisning om förhållande, som är nedsättande för motparten, eller göra för motparten kränkande eller förklenande uttalanden, där bevisningen eller uttalandena inte är påkallade för talans utförande eller eljest för ett behörigt tillvaratagande av klientens intressen.

Även i övrigt skall advokat avhålla sig från åtgärder eller uttalanden, som är ägnade att i onödan kränka eller såra motparten."

Härmed i stort överensstämmande stadgande har intagits i 36 § FRGA.

29.3. Uttalanden till motparten

Ett kränkande uttalande enbart till motparten är i och för sig inte ägnat att nedsätta denne i andras ögon, men det är ägnat att kränka hans äre känsla, att förödmjuka och såra honom.

Redan framförandet till motparten av ett klientens anspråk mot denne kan av motparten uppfattas som en förolämpning, särskilt om den av klienten åberopade grunden för anspråket är sådan att däri ligger ett påstående om inkorrekt eller kanske rent av brottsligt beteende från motpartens sida.

Advokaterna skulle emellertid få svårt att bistå människor, som har ett berättigat anspråk mot någon annan, om en advokat skulle behöva riskera påföljd för åsidosättande av god advokatsed, så snart han till motparten framfört ett anspråk och åberopat en grund, som motparten med större eller mindre fog uppfattat som en förolämpning. Det måste i

allmänhet stå en advokat fritt att till klientens motpart framföra krav och åberopa av klienten anförda grunder, utan att det därför med fog kan göras gällande att advokaten gjort klientens påståenden till sina egna.⁴

Detta hindrar inte att advokaten, innan han kontaktar motparten, bör genom att höra klienten — och ev. även på annat sätt — göra den undersökning som i varje särskilt fall kan anses påkallad. Ju allvarligare anklagelse mot motparten den av klienten åberopade grunden innebär, desto större anledning har advokaten att vara försiktig, och desto större skäl har han — inte bara av hänsyn till motparten utan i kanske än högre grad av omtanke om klientens bästa — att utreda och undersöka saken närmare, innan han vidarebefordrar klientens anspråk och påståenden till motparten.

Det är vidare angeläget att advokaten dels undviker att till motparten göra kränkande uttalanden i onödan, dvs. utan att det är påkallat för tillvaratagande av klientens intresse, dels vinnlägger sig om en oklanderlig form. De brev han skriver till motparten får inte ta formen av hån eller personliga smädelser eller eljest formuleras på ett onödigt sårande sätt. Inte heller bör en advokat låta olämpligt skrivsätt från motpartens sida förleda honom att själv göra likadant.

Det är sålunda inte på något sätt förvånande att man i England funnit en solicitors beteende i högsta grad klandervärt, då han i ett brev till en f. d. klient, med vilken han hade en arvodestvist, betecknat denne såsom "a sinister little creature" och "an offensive little wretch".⁵ I Danmark har man starkt reagerat mot ohysad, onödigt brysk och onödigt sårande ton i inkassobrev,⁶ och i Sverige har disciplinär åtgärd vidtagits mot advokater, som begagnat ett kränkande, sårande eller eljest olämpligt skrivsätt i brev till motparten; se *TSA 1949 s. 31 (11:I)*, *1963 s. 79 (16:I)* och *1965 s. 43 (16)*. I vissa fall har de disciplinära organen nöjt sig med att göra ett uttalande om det olämpliga i det skrivsätt som begagnats; *TSA 1949 s. 32 (11:II)*, *1966 s. 125 (27)*, *1967 s. 40 (18)* och *1970 s. 116 (31)*.

I ett fall, *TSA 1971 s. 170 (37)*, har styrelsen — låt vara endast genom ett uttalande — reagerat mot att en advokat, som var förvaltare i en rörelseidkares konkurs, skickat kategoriskt avfattade kravbrev till ett flertal personer, som enligt befintliga fakturakopior häftade i skuld till konkursgäldenären, detta utan att beakta att dennes bokföring var så bristfällig att förvaltaren hade små möjligheter att kontrollera huruvida betalning för skulderna erlagts till gäldenären. En av de personer

⁴ Jfr *Axel H. Pedersen, Advokatgerningen I s. 75-76*.

⁵ *Lund, Solicitors s. 70*

⁶ Se *Eigil Jensen i SB 1950 s. 175—178*.

som krävts påtalade förfarandet hos styrelsen (han hade erlagt betalning till konkursgäldenären), och styrelsen uttalade att advokaten med hänsyn till den grad av osäkerhet som rått beträffande kravets berättigande bort begagna ett mindre kategoriskt skrivsätt i fråga om skuldens förekomst. Beslutet får ses som ett uttryck för en allmän princip att en advokat bör visa motparten all den hänsyn som han kan ådagalägga utan att därmed eftersätta sin klients intresse.

Den ovan under 29.2. återgivna bestämmelsen i 40 § andra stycket SRGA har sin fulla tillämpning även på åtgärder och uttalanden direkt i förhållande till motparten.

30 KAP. UPPLYSNINGSPLIKT MOT MOTPARTEN OCH LOJALITET MOT DENNE

30.1. Inledning

I det preliminära förslaget till SRGA hade såsom 41 § upptagits ett stadgande av följande lydelse: "Advokat får icke vilseleda motparten genom att om faktiska förhållanden eller innehållet i rättsregler lämna uppgifter eller upplysningar, som han vet vara oriktiga. Finner han att motparten svävar i villfarelse rörande faktiskt förhållande av betydelse, får han icke medverka till att villfarelsen utnyttjas till klientens förmån."¹

Vid förslagets behandling på allmänna advokatmötet 1969 riktades viss kritik mot det föreslagna stadgandet. En talare ansåg det t. o. m. befogat att ställa frågan huruvida en advokat över huvud taget har något förhållande till motparten.²

Av framställningen i 25—29 kap. torde framgå att en advokat har åtskilliga plikter gentemot klientens motpart, även om dessa plikter väsentligen kan sägas vara av negativ natur, så till vida som de mera ınnebär skyldighet att underlåta vissa åtgöranden än skyldighet att vidtaga positiva åtgärder. Redan mot denna bakgrund synes det mig meningslöst att ifrågasätta det berättigade i att tala om ett advokatens förhållande till motparten.

Vid den slutliga redigeringen av förslaget till SRGA lät kommittén den andra meningen i det preliminärt föreslagna stadgandet utgå, och i 41 § stadgas nu endast att en advokat inte får vilseleda motparten genom att om faktiska förhållanden eller innehållet i rättsregler lämna uppgifter, som han vet vara oriktiga. Samma bestämmelse har införts i 37 § FRGA.

¹ TSA 1969 s. 257.

² TSA 1969 s. 292.

Detta stadgande är inte i första hand avsett att reglera frågan om advokatens sanningsplikt i rättegång (därom handlar 45 § SRGA), utan det tar främst sikte på advokatens plikter vid utomrättsliga förhandlingar med en motpart eller medkontrahent.

Stadgandet innebär en ytterligt knapphändig reglering av de frågor om förhållandet till motparten som inte behandlats i 37—40 §§ SRGA och i 25—29 kap. ovan. Det får inte uppfattas så, att allt som inte strider mot 41 § skulle vara tillåtet (jfr ingressen till SRGA).

Det råder nämligen inte något tvivel om att en advokat, utöver vad som förut sagts, är skyldig att gentemot motparten i alla avseenden uppträda som en hederlig och anständig människa.

Redan i avdelningen om skyldighet att avböja uppdrag har framhållits att en advokat inte får uppsåtligen medverka till ett handlande, som går ut på att göra orätt mot motparten. Inte under några omständigheter får han uppsåtligen medverka till åtgärder, som innebär att motparten utsättes för rättsstridigt tvång, svek eller ocker eller förmås till rättshandling, som det skulle strida mot tro och heder att åberopa.

Men god advokatsed ställer större krav än så på advokaten. *Vinge* har uttryckt detta så, att motparten skall kunna lita på att advokaten är en ärlig och lojal människa,³ och det finns ingenting att anmärka mot den formuleringen.

Enligt min mening är det fullt riktigt att tala om en plikt till lojalitet mot motparten, även om detta innebär att man begagnar ordet lojalitet i annan mening än när man använder samma ord som beteckning för en plikt mot klienten. Skillnaden kan kanske karakteriseras så, att klientens berättigade intressen är advokaten skyldig att främja; motpartens är han skyldig att inte kränka.

Åtgärder, som medvetet går ut på att förmå en motpart att avstå från rättigheter, som han har, eller ikläda sig skyldigheter, som han inte har, kan vara fullt lojala. Sådana åtgärder måste däremot i princip betraktas som illojala, när inte skäl, exempelvis av social, ekonomisk eller humanitär natur, kan åberopas för att motparten skall efterge sin rätt, och när inte motparten handlar "med öppna ögon".

En typisk form av illojalitet mot motparten är att avsiktligt bi-bringa denne en felaktig uppfattning om de fakta och de rättsregler som är relevanta för hans handlande. Det är denna sak som regleras genom bestämmelsen i 41 § SRGA. En annan fråga är i vilken utsträckning advokaten är skyldig att upplysa motparten om olika förhållanden och i vad mån han är berättigad att hemlighålla vad han erfarit därom. Denna fråga är inte reglerad i 41 § SRGA i den lydelse stadgan-

³ *Vinge* s. 78.

det slutligen erhöill. Ej heller reglerar detta stadgande frågan om advokatens ansvar i sådana fall, där han inte uppsåtligen lämnat oriktiga uppgifter eller uraktlåtit att lämna upplysningar men väl förfarit oaktsamt i dessa avseenden.

De spörsmål som sålunda föreligger kan enligt min mening lämpligen betecknas som spörsmål om advokatens upplysningsplikt mot motparten, även om det många gånger inte så mycket är fråga om en plikt att lämna en upplysning som fastmera om en plikt att inte handla, utan att upplysningen lämnas. Hithörande frågor behandlas under 30.2. nedan.

Under 30.3. behandlas därefter spörsmål om illojalt handlande mot motparten i andra hänseenden.

Frågan om advokatens sanningsplikt i rättegång behandlas inte i detta kapitel. Även denna fråga berör naturligtvis förhållandet till motparten, men jag bedömer den såsom i första hand avseende förhållandet till rättskipningen som sådan och behandlar den därför i avdelningarna om förhållandet till domstol och om förhållandet till andra myndigheter.

30.2. Upplysningsplikt

30.2.1. Oriktiga uppgifter

Stadgandet i 41 § SRGA innebär att alla uppgifter, som advokaten lämnar motparten om vad han själv vet, iakttagit eller erfarit, måste vara absolut korrekta. Häri ligger också ett krav på att de uppgifter han lämnar om vad klienten eller andra personer uppgivit måste vara sanningsenliga i den meningen att de utgör ett i sak korrekt återgivande av vad vederbörande sagt. Advokaten får inte förvanska det sakliga innehållet i dessa uppgifter, och han får inte påstå att han själv kontrollerat dem, om han inte gjort detta. I fråga om uppgifter om vad som är juridiskt rätt är det principiellt inte advokatens sak att vara juridisk rådgivare åt motparten, och denne har inte någon rätt att utgå ifrån att advokatens bedömning av rättsläget i det föreliggande fallet oomtvistligt är materiellt riktig, men om advokaten för motparten uppger att en rättsregel av visst innehåll gäller, skall även hans uppgift härom vara korrekt.

Att en advokat lämnar motparten uppgifter, som han vet vara oriktiga, innebär alltid ett åsidosättande av god advokatsed och kan understundom också vara att bedöma såsom uppsåtlig orätt eller oredlighet. Självfallet har de disciplinära organen alltid reagerat mot sådant handlingssätt från en advokats sida, som gått ut på att genom oriktiga uppgifter vilseleda motparten. Men även vårdslöshet eller försumlighet har föranlett åtgärder från dessa organs sida.

Ur svensk praxis kan nämnas följande fall.

TSA 1952 s. 29 (13). En advokat träffade för en klients räkning uppgörelse med en person och mottog visst belopp av denne men utfärdade ett kvitto, i vilket han sanningslöst uppgav att beloppet inbetalts av en annan person. Villkendera som inbetalt beloppet var av betydelse för förhållandet mellan klienten och en dennes motpart. Under återopande av styrkt avskrift av det osanna kvittot och under uttrycklig uppgift att uppgörelsen träffats med den person som angivits i kvittot framställde advokaten visst anspråk mot motparten. Styrelsen uttalade att advokaten genom sitt handlings sätt åsidosatt sina plikter som advokat och tilldelade honom varning jämlikt RB 8:7 andra stycket. Att första stycket i detta lagrum inte tillämpades torde ha berott på att det inte var fråga om ekonomisk vinning för klienten eller ekonomisk skada för motparten.

TSA 1954 s. 39 (11). En advokat, som omhänderhaft avvecklingen av en köpmans affärer, lämnade efter uppdragets slutförande en borgenär missvisande uppgifter om anledningen till att avvecklingen inte lämnat så gynnsamt resultat som från början ställts i utsikt. Styrelsen uttalade att advokaten åsidosatt sin skyldighet att lämna korrekta uppgifter och tilldelade advokaten erinran, som även avsåg annan förseelse.

TSA 1955 s. 47 (19). En advokat biträdde en klient, som blivit påkörd och skadad av en bil. I syfte att åstadkomma en för klienten gynnsam reglering av skadan försökte advokaten förmå bilens förare att medge att han ensam vållat skadan. Han förespeglade därvid bilföraren att denne möjligen skulle kunna undgå åtal, om han påtog sig hela skulden. Bilföraren blev sedermera frikänd från ansvar, och skadeståndet till advokatens klient jämkades till en tredjedel. Styrelsen fann att advokaten handlat i strid mot god advokatsed och tilldelade honom erinran.

TSA 1958 s. 169 (18). Styrelsen fann i detta fall utrett att en advokat, som i ett tvistemål företrädde svaranden, vid ett sammanträde med kändans advokat m. fl. personer lämnat missvisande uppgifter om vad vissa av svaranden återopade vittnen sagt sig kunna omvitna. På grund av vissa omständigheter vidtog styrelsen inte någon disciplinär åtgärd, men styrelsen framhöll för advokaten vikten av att en advokat tillser att av honom lämnade uppgifter om vad han själv erfarit är i allo korrekta.

TSA 1960 s. 51 (19). En häradsrätts beslut om fastställande av arvode till en advokat såsom konkursförvaltare hade överklagats både av honom och av två oprioriterade konkursborgenärer. Sedan advokaten i telegram till dessa borgenärers ombud uppgivit att oprioriterade borgenärer skulle komma att få full utdelning samt att han återkallat sin ta-

lan i hovrätten, återkallade även de två borgenärerna sin besvärstalan. Båda uppgifterna var emellertid felaktiga; borgenärerna kunde inte få full utdelning, och advokaten hade inte återkallat sin talan i hovrätten. Advokaten uppgav att uppgiften om full utdelning berott på att han gjort sig skyldig till en felaktig beräkning. Han påstod vidare att han samma dag som han skickat telegrammet skrivit en återkallelsekraft, som — såvitt han visste — postats som lösbrev två dagar senare men inte kommit hovrätten tillhanda.

Styrelsen, som inte tilltrorde advokaten något ont uppsåt, tilldelade honom emellertid erinran dels för det han brustit i omsorg och noggrannhet vid sin beräkning av konkursboets ställning, dels för det han i telegrammet uppgivit att talan återkallats, ehuru så ännu inte skett.

TSA 1960 s. 58 (26). En direktör, som i aktiebolagsform drev handel med bilar, avslöjades som bedragare mot ett kreditföretag, hos vilket han belånat falska eller för skens skull upprättade avbetalningskontrakt. Den advokat som var bolagets jurist hade främjat den brottsliga verksamheten genom att för företeende inför kreditföretaget utfärda soliditetsupplysningar om bilköparna av i vissa fall ofullständigt och i flera fall osant innehåll. Styrelsen fann att advokaten härigenom grovt åsidosatt sina plikter som advokat och fann omständigheterna synnerligen försvårande, varför advokaten uteslöts ur advokatsamfundet.

TSA 1963 s. 80 (17). En advokat, som i syfte att vilseleda motparten medverkat till upprättande och återopande av antedaterade skuldebrev, ansågs ha uppsåtligen gjort orätt i sin verksamhet och uteslöts ur advokatsamfundet. Beslutet fastställdes av HD.

TSA 1964 s. 42 (13). En advokat hade på en klients vägnar framställt skadeståndsanspråk mot en annan person och bl. a. krävt på icke oväsentliga belopp såsom ersättning för kostnader och förluster, som i verkligheten inte drabbat klienten. Advokaten hade också sökt förmå motparten att betala det fordrade skadeståndet genom att förklara att motparten, om denne erlade skadeståndsbeloppet, hade rätt att återkräva detsamma av viss tredje person.

Styrelsen konstaterade att advokaten lämnat motparten oriktiga uppgifter men fann inte utrett att han haft vetskap om oriktigheten. Styrelsen fann emellertid att advokaten brustit i den omsorg han såsom advokat varit skyldig att iakttaga genom att inte, innan han framställde ifrågavarande anspråk, företaga en närmare undersökning av de faktiska och rättsliga grunderna för anspråken. På dessa skäl tilldelade styrelsen advokaten erinran.

Sistnämnda avgörande är av intresse, bl. a. därför att det visar att en advokat inte kan återropa någon allmän regel av innehåll att en advokat aldrig skulle ha någon skyldighet att närmare undersöka riktigheten

av en klients uppgifter. Man kan beteckna advokatens handlande i detta fall som ett culpöst lämnande av oriktiga uppgifter.

TSA 1968 s. 66 (25). Två barnlösa makar hade upprättat ett inbördes testamente, som innebar att den av dem som överlevde den andre skulle bli ägare till hela kvarlåtenskapen (utan rätt till sekundosuccession för den först avlidnes släktingar). Mannan avled, och hustrun tillträdde kvarlåtenskapen men försummade att bevaka det inbördes testamentet. Sedan hustrun många år efteråt avlidit, bevakades av henne upprättade testamenten, enligt vilka hennes kvarlåtenskap skulle fördelas mellan tre personer, av vilka endast en var arvsberättigad efter mannen. På uppdrag av hustruns testamentstagare tillskrev en advokat mannens arvingar och hemställde om godkännande av det inbördes testamentet. I breven upplyste han inte att detta testamente inte blivit bevakat utan framställde saken så, att det inbördes testamentet inte "formellt godkänts" av mannens släktingar efter hans död och att denna "formella brist" borde botas. I ett av breven förklarade advokaten att det inbördes testamentet av förbiseende inte "delgavs" mannens, arvingar efter hans död. Efter mottagandet av dessa brev tecknade samtliga mannens arvingar — utom två — av advokaten begärt godkännande på en avskrift av det inbördes testamentet.

Disciplinnämnden fann inte utrett att advokaten avsiktligt velat vilseleda mannens arvingar men uttalade att den avfattning han givit breven varit ägnad att vilseleda dem i fråga om deras rätt till del i kvarlåtenskapen. Nämnden tilldelade advokaten erinran för det han vid brevens avfattande brustit i den omsorg och noggrannhet som han varit skyldig att iakttaga. Förfarandet bedömdes alltså såsom culpöst. Två av nämndens ledamöter ansåg påföljden böra bestämmas till varning.

Bortsett från den subjektiva sidan av saken var advokatens förfarande i detta fall givetvis uppenbart felaktigt. Breven var ägnade att inge mannens arvingar den uppfattningen att det endast var fråga om att rätta till en formell brist utan saklig betydelse, medan det i själva verket var fråga om att förmå arvingarna att avstå från en materiell rätt som tillkom dem.

I ett fall, *TSA 1953 s. 41 (14)*, gjordes gällande bl. a. att en advokat medverkat vid upprättande av osann försäkran enligt 76 § andra stycket 1910 års aktiebolagslag (motsvarande 115 § nu gällande aktiebolagslag). Styrelsen fann inte tillförlitligen utrett att advokaten uppsåtligt medverkat i något otillbörligt men ansåg att han åsidosatt den noggrannhet och omsorg som han varit skyldig att iakttaga och tilldelade advokaten erinran jämlikt RB 8:7 andra stycket. Advokaten hade tydligen nöjt sig med att fungera som "skrivbiträde" och inte brytt sig om

att närmare utfråga sina klienter.

I detta sammanhang må också nämnas att styrelsen i två fall, *TSA 1958 s. 168 (17)* och *1963 s. 86 (20)*, reagerat mot att advokater i brev lämnat en oriktig — eller i varje fall inte fullt korrekt — framställning av den rättsliga innebörden av visst förhållande. I båda fallen var det fråga om skilsmäsoärenden, och vederbörande advokat var hustruns ombud. Anmärkningen mot advokaterna gick ut på att de tillskrivit personer, hos vilka mannen hade fordran, och hemställt till dem att inte betala till mannen samt därvid uttryckt sig på ett sätt, som hos gäldenärerna kunde framkalla den felaktiga föreställningen att de på grund av hustruns giftorätt inte kunde erlægga betalning till mannen. Styrelsen vidtog inte i någotdera fallet disciplinär åtgärd (någon avsikt att vilseleda hade advokaterna säkerligen inte haft) men gjorde ett uttalande.

I ett norskt fall, refererat i *NSB 1963 s. 206*, gjordes gällande att en advokat givit en motpart en juridiskt uppenbart felaktig upplysning; advokaten hade i brev till motparten hävdad att underlåtenhet från dennes sida att protestera mot viss av klienten vidtagen åtgärd vore att betrakta som ett godkännande. Denna åsikt var nog minst sagt diskutabel, men styret i Oslo krets fann — enligt min mening med full rätt — ingen anledning till anmärkning mot advokaten. Denne hade inte lämnat någon felaktig uppgift om innehållet i en gällande rättsregel utan endast — f. ö. i försiktig form — uttalat sin uppfattning om hur det föreliggande faktiska förhållandet skulle rättsligt bedömas, och den friheten måste en advokat ha, såvida han inte uttalar sig mot bättre vetande.

30.2.2. Underlåtenhet att lämna upplysning

En betydligt mera komplicerad fråga är i vad mån en advokat är skyldig att lämna uppgifter eller upplysningar till motparten, resp. i vad mån han är befogad att för denne förtiga vissa förhållanden.

Frågan torde vara av särskild betydelse vid förhandlingar om ingående av avtal. Ett hemlighållande av en uppgift kan lätt leda till att de uppgifter som lämnats framstår som "halvsanning", i det närmaste lika klandervärd som en osanning.

Det kan synas ligga nära till hands att säga att advokaten bör upplysa motparten — med vilket uttryck här även åsyftas en förhandlingspartner — om allt som är av betydelse för dennes ställningstagande i den fråga som förhandlingen gäller. Formuleras regeln på detta sätt, får den emellertid en alltför vidsträckt innebörd. Om advokaten exempelvis är tveksam i en rättsfråga och hävdar den för klienten fördelaktigaste bedömningen av rättsläget, kan han i princip inte anses skyldig att upp-

lysa motparten om sin tvekan; han är inte motpartens juridiska rådgivare. Och om advokaten biträder en klient t. ex. vid förhandlingar om försäljning av denne tillhörig fast eller lös egendom, vore det väl närmast trolöshet mot huvudman att upplysa motsidan om att advokatens klient befinner sig i en sådan ekonomisk situation att han är nödsakad att till varje pris få en skyndsam försäljning till stånd — även om en sådan uppgift förvisso kunde vara "av betydelse för motpartens ställningstagande."

Det torde knappast vara möjligt att formulera en allmän regel om vad en advokat till iakttagande av god advokatsed är skyldig att upplysa motparten om och vad han har rätt att förtiga. Därför fick också den preliminärt föreslagna regeln i 41 § SRGA andra punkten utgå. Jag nödgas sålunda inskränka mig till att söka belysa frågan genom en redogörelse för hur hithörande spörsmål bedömts i den disciplinära verksamheten i Danmark, Norge och Sverige.

I *SB 1941 B s. 169-171* är refererat ett fall, där en advokat medverkat vid en uppgörelse, som innebar att hans klient förband sig att återkalla en av honom gjord polisanmälan, medan motparten (den anmäldes svärfader) iklädde sig ersättningsskyldighet mot advokatens klient. Någon vecka innan denna överenskommelse träffades hade polismyndigheten meddelat anmälarens advokat att polisanmälan inte föranledde några åtgärder mot den anmälda. Detta faktum förteg advokaten vid uppgörelsen. Det blev sedan process om överenskommelsens giltighet, och den slutade med att højesteret med sju röster mot fem förklarade överenskommelsen giltig; minoriteten förklarade den ogiltig enligt 30 § avtalslagen. Sagførernaevnet tilldelade emellertid advokaten irttesaetelse för det han handlat i strid med sina plikter som advokat genom att inte upplysa motparten om att polisanmälan inte föranlett någon åtgärd. Detta beslut fastställdes av Østre Landsret.

I ett komplicerat fall, *SB 1951 s. 98—102*, dömde sagførernaevnet en advokat att böta 1 000 kr för illojalt handlande mot motparten i flera avseenden. Bl. a. hade advokaten, som företrädde en gäldenär mot dennes borgenär, vid utmätning av gäldenärens fastighet förtigit att han till säkerhet för en arvodesfordran på 2 000 à 3 000 kr själv fått ett pantebrev i fastigheten på 7 500 kr, varefter han visserligen upplyst borgenärens advokat om pantebrevets existens men förtigit att det var han själv som innehade detsamma och att hans fordran var lägre än pantebrevets belopp. Genom att på detta sätt bibringa motparten en felaktig uppfattning om det sannolika resultatet av en exekutiv auktion hade advokaten sökt forma motparten att samtycka till viss underhandsförsäljning av fastigheten.

I fallet *AB 1962 s. 163—164* hade en advokat själv köpt en fastighet

av en klient. I fastigheten fanns ett hos annan person belånat pantebrev, som enligt däri intagen bestämmelse förföll till betalning, om fastigheten bytte ägare. Utan att upplysa pantebrevets innehavare om att klienten sålt fastigheten till advokaten, riktade den sistnämnde tre år senare i uppgiven egenskap av klientens advokat ett erbjudande till pantebrevets innehavare att inlösa pantebrevet till en kurs av 95 %, ett erbjudande som emellertid avlogs. Advokatnaevnet tilldelade advokaten irttesaettelse för det han inte inom en passande tidsfrist underrättat innehavaren av pantebrevet om att han köpt fastigheten samt för det han gjort erbjudandet om inlösen mot rabatt utan att upplysa pantebrevets innehavare om att fastigheten bytt ägare.

Fallet *AB 1968 s. 79—80* gällde en advokat, som medverkat vid ett fastighetsköp, varigenom en 70-årig pensionär för en mycket låg köpeskilling sålde en egendom till ett aktiebolag, i vilket advokaten var aktieägare och styrelseledamot. Advokatnaevnet betecknade köpevillkoren såsom "helt uantagelige" för säljaren och dömde advokaten att böta 2 000 kr för det han medverkat vid fastighetsaffären och detta utan att upplysa säljaren om att han var styrelseledamot i bolaget och utan att uppmana säljaren att anlita annan advokat.

I fallet *AB 1969 s. 146—149* påminde omständigheterna om fallet *AB 1962 s. 163—164*. Även här var bl. a. fråga om försök att förmå innehavaren av ett pantebrev att gå med på inlösen till underkurs (88 %) genom att för honom hemlighålla att fastigheten bytt ägare, vilken omständighet enligt bestämmelse i pantebrevet föranlett att detsamma förfallit till betalning. Advokatnaevnet fann att advokaten i detta och andra avseenden gjort sig skyldig till grov överträdelse av sina plikter som advokat och dömde honom att böta 4 000 kr, vilket beslut fastställdes av landsretten.

I *AB 1970 s. 92—94* är refererat ett fall av stort intresse. Två makar sålde en fastighet för något över 60 000 kr. I köpeskillingslikviden ingick ett pantebrev på 23 000 kr i en annan fastighet, som köparen några månader tidigare köpt för 144 000 kr. Detta pantebrev gällde med förmånsrätt efter andra pantebrev på tillhoppa 165 000 kr. När köparens advokat översände köpehandlingarna till makarna för underskrift, skrev han att han självfallet inte kunde påtaga sig något ansvar för värdet av pantebrevet på 23 000 kr men tillrådde makarna att låta en advokat se på papperen, innan de returnerade dem underskrivna. Det gjorde makarna emellertid inte, utan de undertecknade köpehandlingarna, och affären genomfördes. Ett år senare såldes den fastighet, i vilken pantebrevet på 23 000 kr gällde, på exekutiv auktion för 145 000 kr, och pantebrevet visade sig sålunda vara helt värdelöst.

Advokatnaevnet uttalade att advokaten — såsom enda medverkande

advokat — varit skyldig att upplysa makarna, som var okunniga i fastighetsaffärer, om att den ifrågavarande fastigheten kort tid förut köpts för 144 000 kr, och då han inte gjort detta, dömde naevnet honom att böta 1 000 kr. I motiveringen anförde naevnet bl. a. att en advokat har "en ganske saerlig oplysningspligt", när han medverkar vid "unormale handler".

Sistnämnda avgörande är beaktansvärt bl. a. ur den synpunkten att det ger uttryck för den uppfattningen att en advokat inte kan få handskas hur som helst med motpartens intresse, bara därför att han tillrätt motparten att konsultera annan advokat. Alldeles säkert har man samma uppfattning i Sverige.

I åtskilliga av de nu refererade danska fallen kan val förtigandet be-tecknas som rent svikligt. I övrigt är att observera att man, såsom när-mare skall belysas i fortsättningen, i Danmark uppenbarligen ställer större krav än i Norge och Sverige på att en advokat vid uppgörelser skall beakta även motpartens (medkontrahentens) intressen, när denne inte biträdes av egen advokat. Emellertid synes inte anledning föreligga till annat antagande än att de förfaranden, mot vilka man i dessa fall reagerat i Danmark, skulle ha föranlett motsvarande disciplinära reaktioner i Sverige.

I norsk praxis har jag endast påträffat ett fåtal refererade fall av intresse i detta sammanhang.

Först må nämnas ett fall, som inte direkt rör frågan om öppenhet och uppriktighet vid förhandlingar, *NSB 1938 s. 104*. En advokat företrädde i ett kravmål svaranden och gjorde foruminvändning på den grund att svaranden inte var bosatt inom domkretsen. Sedan käromålet avvisats, skrev kändens advokat till svarandens advokat och frågade vilket som var svarandens rätta forum. Svarandens advokat svarade att den frågan "må selvsagt De og Deres mandant avgjøre". Styret i Oslo krets uttalade att advokaten bort ge den begärda upplysningen.

Den frågan synes mig böra bedömas från fall till fall. Man kan inte gärna uppställa en allmän regel av innehåll att det åligger den advokat som företräder en presumtiv svarande att bistå kändanden med att utreda en tveksam forumfråga.

Två fall, som däremot berör förhållandet till motparten under förhandlingar, är refererade i *NAB 1965 s. 208—209* och *1969 s. 65—67*. Referaten återger i båda fallen uttalanden av styret i Oslo krets.

I det förstnämnda fallet fann kretsstyret inte skäl till någon anmärkning mot vederbörande advokat, som hade medverkat vid försäljning av bostadsrättslägenheter i ett planerat nybygge, trots att godkännande från Byggningskontrollen ännu inte förelåg. Det avgörande fann kretsstyret vara huruvida advokaten lämnat fullständiga och korrekta upplys-

ningar eller om köparna förletts att ingå avtalet under bristande förutsättningar.

I det andra fallet, *NAB 1969 s. 65—67*, hade en advokat företrätt en försäljare, som skadats vid en bilolycka. Vid förhandlingar med vederbörande försäkringsbolag om ersättning för mistad arbetsförtjänst hade advokaten åberopat ett av klientens arbetsgivare utfärdat intyg, enligt vilket försäljaren visst år haft en inkomst av i runt tal 26 000 kr, och i förlitande därpå hade försäkringsbolaget utbetalt avsevärda belopp a conto. Så småningom kom bolaget emellertid underfund med att försäljarens nettoinkomst inte uppgått till mer än 14 400 kr, enär han haft avsevärda utgifter för resor.

Meningarna inom kretsstyret var i detta fall delade. Fyra ledamöter uttalade att advokaten förfarit oaktsamt genom att inte skaffa och lämna fullständiga upplysningar till försäkringsbolaget. Tre ledamöter fann inte skäl till någon anmärkning; de ansåg varken dolus eller culpa föreligga.

De fall som har förekommit i Sverige är inte många.

Till en början må nämnas ett par fall, som inte så mycket gällt frågan om upplysningsplikt till undanröjande av missuppfattningar eller missförstånd hos motparten utan snarare avsett brist på tillmötesgående mot denne.

I fallet *TSA 1937 s. 24 (9)* var fråga om en advokat, som fått i uppdrag att inkassera ett skuldebrev, för vilket gäldenären lämnat pant i form av inteckningar, varjämte en annan person tecknat borgen. Borgensmannens ombud anhöll att bli underrättad om de realisationsåtgärder som advokaten ämnade vidtaga. Utan att lämna svar härpå lät advokaten utmäta inteckningarna, varpå dessa exekutivt försålles för underpris (advokaten ropade själv in dem och sålde dem sedan för högre pris). Styrelsen fann det tillhöra god advokatsed att en advokat, som från part mottager förfrågan rörande blivande åtgärder i och för en pantrealisation, antingen lämnar den begärda upplysningen eller underrättar den frågande att han inte ämnar lämna den.

I fallet *TSA 1940 s. 124 (11:II)* hade en advokat såsom enda advokat biträtt vid en klients försäljning av en fastighet. Sedan tvist om köpet uppstått mellan säljaren och köparen, vilken sistnämnde av någon anledning inte innehade något exemplar av köpekontraktet, anhöll köparens advokat att säljarens advokat skulle lämna vissa upplysningar om vad som förekommit vid köpeförhandlingarna. Säljarens advokat vägrade emellertid att besvara de till honom ställda frågorna.

Styrelsen fann i detta fall att advokaten handlat mot god advokatsed och hänvisade särskilt till det förhållandet att han varit den ende vid förhandlingarna närvarande advokaten. Som motivering anförde styrel-

sen att advokaten genom sin vägran att svara berövat köparen möjlighet att begagna sig av bevismedel, som lagligen stode denne till buds.⁴

Styrelsens motivering förefaller inte helt övertygande, ty motparten kunde ju begära vittnesförhör med advokaten; det kan inte gärna ha varit fråga om fakta, varom advokaten inte fick höras som vittne, eftersom hans vägran att svara då inte skulle ha stått i strid med god advokatsed. Men i sak synes avgörandet befogat, därför att advokatens vägran måste betecknas som illojal mot medkontrahenten. Advokatens vägran att lämna upplysningar kunde lätt tvinga fram en måhända helt onödig rättegång.

De refererade svenska avgöranden, som direkt avsett frågan om upplysningsplikt till förebyggande av att motparten handlar under inflytande av villfarelse, synes vara följande.

TSA 1940 s. 123 (11:1). Vid en exekutiv fastighetsauktion bevakade en förening vissa inteckningar, ävensom ränta på dessa med 4 035 kr. En person, X, som innehade närmast ovanför liggande inteckning, bestred att föreningen ägde rätt att bevaka ränta till högre belopp än 2 440 kr. Skillnadsbeloppet 1 595 kr blev avsatt som tvistigt. En advokat, som företrädde X, ropade in fastigheten för X:s räkning. I därpå följande rättegång om bättre rätt till det avsatta räntebeloppet förklarade underrätten föreningen vara framför X berättigad att utfå det såsom tvistigt avsatta beloppet. Sedan underrätten meddelat denna dom, infann sig X:s advokat hos föreningen och löste de av densamma innehavda inteckningarna med kapital och ränta, varvid det avsatta beloppet avdrogs från föreningens räntefordran. I tro att föreningen i enlighet med domen skulle få lyfta det avsatta räntebeloppet godtog föreningens kassör detta avdrag och lämnade ut inteckningarna till advokaten, som därefter såsom innehavare av dessa inteckningar och under hänvisning till domen lyfte det avsatta beloppet hos överexekutor.

Styrelsen uttalade att advokaten förfarit uppenbart oförsvarligt genom att inte fästa föreningskassörens uppmärksamhet på att advokaten hade för avsikt att, sedan han kommit i besittning av inteckningarna, lyfta det vid auktionen såsom tvistigt avsatta beloppet.

Advokaten måste i detta fall ovillkorligen ha förstått att kassören svävade i den villfarelsen att föreningen på grund av domen var berättigad att lyfta det avsatta beloppet utan att behöva förete inteckning-

⁴ I *Vinge* s. 80 sägs att detta avgörande "stämmer överens" med ett annat, av *Vinge* omnämnt amerikanskt avgörande, som refererats av Lundqvist i *TSA* 1935 s 23 (nr 5). De båda fallen avser emellertid inte samma problem. Det amerikanska fallet gällde frågan om advokatens upplysningsplikt mot klientens medkontrahent under förhandlingarna om ett fastighetsköp, medan det svenska avsåg frågan om advokatens plikt att efter köpet lämna medkontrahenten uppgifter om vad som förekommit vid köpeförhandlingarna.

arna, ty i annat fall hade kassören självfallet inte godtagit motsvarande avdrag vid inlösen av inteckningarna. Denna villfarelse kunde advokaten inte få utnyttja till nytta för klienten och skada för föreningen.

TSA 1950 s. 18 (9:IV). En man, som var av utomäktenskaplig börd, avled och efterlämnade som enda arvinge sin moder, med vilken han synbarligen inte stått i någon kontakt. Mannen var vid sitt frånfälle förlovad, och hans fästmö väntade barn med honom. Behållningen i den avlidnes bo översteg 20 000 kr. På uppdrag av fästmön uppsatte en advokat en handling, enligt vilken den avlidnes moder överlät all rätt i boet till sin sons fästmö, även för det fall att det väntade barnet ej skulle framföras med liv. Denna handling undertecknades av modern vid ett sammanträffande mellan henne och fästmön hos advokaten. Denne, som kände till behållningens storlek och som också visste att modern levde under knappa ekonomiska förhållanden, hade före handlingens undertecknande lämnat modern så obestämda uppgifter om boets ställning, att hon lätt kunde få det intrycket att behållningen var mycket ringa. Efteråt gjorde hon gällande att advokaten vilselett henne i fråga om behållningen i dödsboet.

Styrelsen ansåg inte utredningen ge anledning till antagande att advokaten avsiktligt vilselett modern men fann att han åsidosatt sina plikter som advokat genom att medverka vid handlingens tillkomst utan att dessförinnan lämna henne erforderliga upplysningar för bedömning av ställningen i boet. På grund därav tilldelade styrelsen advokaten varning jämlikt 36 § andra stycket i advokatsamfundets då gällande stadgar (motsvarande RB 8:7 andra stycket). Två ledamöter ville bestämma påföljden till erinran, och en ansåg att någon disciplinär åtgärd inte borde vidtagas.

De skiljaktiga meningarna i detta fall torde inte ha gällt principfrågan; antagligen rådde enighet om att advokaten varit skyldig att informera modern om boets ställning. Men utrymme fanns för delade meningar om vad som kunde anses styrkt i fråga om vad advokaten sagt till modern.

TSA 1966 s. 129 (30). En advokat biträdde ett dödsbo vid försäljning av en av den avlidne innehavd revisionsbyrå. För köparen uppgav advokaten att byrån hade omkring 40 klienter och att en av dem lämnat byrån. Däremot upplyste advokaten inte att omkring en tredjedel av byråns bruttoinkomster härrör från denne klient.

Styrelsen fann, med sex röster mot fem, vad sålunda förekommit inte böra föranleda någon åtgärd, men JK fullföljde talan mot beslutet, och HD fann att det ålegat advokaten att för köparen omtala även vad bortfallet betydde i ekonomiskt hänseende, detta med hänsyn till att underlåtenheten att upplysa om att omkring en tredjedel av byråns inkomster

kom från den klient som lämnat byrån lätt kunde ha ingivit köparen föreställningen att bortfallet av klienten ej var av någon större betydelse, särskilt som köparen fått veta att byrån hade omkring 40 klienter. HD fann advokatens underlåtenhet att upplysa köparen om vad bortfallet av en klient ekonomiskt betydde stå i strid mot god advokatsed och tilldelade på grund härav advokaten erinran (NJA 1965 s. 107).

TSA 1966 s. 132 (31). I en arrendetvist mottog arrendatorns advokat ett förlikningserbjudande från motparten. Denne hade på grund av ett misstag (felläsning av ett syneinstrument) erbjudit en uppgörelse, som innebar att advokatens klient skulle göra en av motparten ej åsyftad vinning på 15 000 kr. Klienten ville att advokaten inte skulle upplysa motparten om dennes felläsning, men på advokatens förfrågan uttalade styrelsen att advokaten enligt god advokatsed inte kunde medverka till en uppgörelse, som skulle innebära ett utnyttjande av motpartens misstag, att advokaten inte borde mot klientens önskan upplysa motparten om dennes misstag men att han, därest klienten vägrade att samtycka till att motparten uppmärksamgjordes på misstaget, borde frånträda uppdraget.

Att på grundval av dessa fåtaliga avgöranden formulera en regel om var gränsen går för en advokats rätt att för en motpart eller medkontrahent förtiga vissa faktiska eller rättsliga förhållanden är, såsom redan antytts, knappast möjligt. Avgörandet måste baseras på omständigheterna i varje särskilt fall och under beaktande av hur pass befogat anspråk den andra parten har att bli uppmärksamgjord på viss omständighet, innan han handlar.

30.2.3. Särskild upplysningsplikt när motparten inte biträdes av egen advokat

Principiellt har den ena partens advokat inte någon allmän skyldighet att ge den andra parten råd i frågan huruvida det ur dennes synpunkt är "förståndigt" eller ej att träffa det avtal som det är fråga om. Man kan t. ex. inte säga att det alltid åligger advokaten att särskilt fästa motpartens uppmärksamhet på de förlustrisker denne ikläder sig genom att ingå avtalet. Känner motparten till alla relevanta omständigheter, är det i princip hans sak att bedöma hur pass fördelaktigt eller ofördelaktigt avtalet kan antagas bli för honom. Ofta är motparten själv fullt kapabel att göra denna bedömning, och om han biträdes av sakkunnig rådgivare, är det dennes uppgift att vägleda honom.

När en advokat har att göra med en motpart eller medkontrahent, som inte kan antagas vara i stånd att själv bedöma riskerna och i övrigt tillvarataga sina intressen och som inte heller anlitat sakkunnig

hjälp, har man emellertid ansett advokaten ha viss skyldighet att se till att motpartens intressen inte äventyras, detta trots att motparten inte är advokatens klient (det är alltså här inte fråga om fall, där advokaten åtagit sig att hjälpa båda parterna).

Längst synes man i detta avseende ha gått i Danmark, särskilt när det gäller fastighetsköp. Om advokaten såsom ensam advokat medverkat vid köpet, anses han, även om han engagerats endast av den ena parten, ha ett vittomfattande skadeståndsrättsligt ansvar gentemot den andra. Han uppfattas såsom en "garant" för att köpet genomföres på ett sådant sätt att ingendera parten utsättes för förlust eller förlustrisk.⁵ *Rolf Langlo* har uttalat tvivel huruvida man i norsk rätt kan gå så långt,⁶ och själv har jag funnit det ligga närmast till hands att antaga att enligt svensk rätt en sådan skadeståndsskyldighet inte föreligger gentemot en person, som inte lämnat advokaten något uppdrag.⁷

Även när det gäller det disciplinära ansvaret för en advokat, vilken såsom ensam advokat medverkar vid fastighetsköp, har man i Danmark skarpt reagerat, när en advokat, som anlåtats av den ena kontrahenten, uraktlåtit att tillgodose medkontrahentens intressen.⁸

Förmodligen har man i Sverige inte fullt så stränga krav som i Danmark, men det finns dock några svenska avgöranden, som visar att en advokat i viss utsträckning måste beakta även en motparts (medkontrahentens) intressen, när denne inte biträdades av egen advokat.

TSA 1951 s. 12 (13:1). En advokat biträdde en klient, X, som hyrde en bostadslägenhet, vid ingående av två samtidigt upprättade avtal med en annan person, Y, som inte biträdades av advokat. Enligt det ena avtalet hyrde X ut lägenheten till Y, och enligt det andra köpte Y mot kontant betalning visst i lägenheten befintligt lösöre av X. Y gick sedermera förlustig sin hyresrätt, enär X:s hyresvärd, som inte givit sitt tillstånd till uthyrningen till Y, sade upp hyresavtalet med X. Y stod nu utan bostad och sålde det inköpta lösöret på auktion, där det inbragte endast en bråkdel av vad Y fått betala.

Styrelsen fann utredningen ej ge anledning till antagande att advokaten skulle ha medverkat vid avtalens ingående, om han insett att X inte erhållit hyresvärdens samtycke till överlåtelse av lägenheten, men uttalade att advokaten allvarligt åsidosatt god advokatsed genom att

⁵ Se härom *A. Vinding Kruse*, Advokatansvaret s. 19 ff. och s. 67.

⁶ NSB 1963 s. 25.

⁷ *Wiklund*, Advokats skadeståndsskyldighet, Skadeståndsrättsliga spörsmål, Försäkringsjuridiska föreningens publikation nr 10 s. 334—335.

⁸ Se SB 1952 s. 233—235 samt AB 1968 s. 177—180 och 1970 s. 234—239. I de två sistnämnda fallen hade emellertid vederbörande advokat också lämnat oriktiga uppgifter eller förtigit betydelsefulla omständigheter. Se numera också *AB 1971 s. 87—92*.

lämna sin medverkan vid avtalens upprättande, oaktat han måste ha förstått att desamma innebar hyresocker och tillika insett att hans klients medkontrahent genom avtalen iklädde sig risk för förlust. Styrelsen tilldelade advokaten varning jämlikt RB 8:7 andra stycket.

Den omständigheten att advokaten måste ha insett att avtalen innebar hyresocker (Y fick köpa lösöret till uppenbart överpris för att få lägenheten) borde självfallet ha manat advokaten att avböja medverkan. Anledningen till att styrelsen inte tillämpade RB 8:7 första stycket kan, såvitt jag förstår, endast ha varit den att styrelsen inte ansett utrett att advokaten haft uppsåt att göra orätt mot Y.

Av än större intresse är emellertid att konstatera att styrelsen såsom ett skäl för sitt beslut åberopade det förhållandet att advokaten måste ha insett att hans klients medkontrahent genom avtalen iklädde sig risk för förlust.

I det föregående har sagts att man inte kan uppställa någon allmän regel om skyldighet för en advokat att vid ingående av avtal särskilt fästa medkontrahentens uppmärksamhet på förlustrisker. Styrelsens beslut i det refererade fallet torde inte heller böra uppfattas såsom ett uttryck för den åsikten att en advokat aldrig skulle få medverka till ett avtal, om han har den uppfattningen att avtalet kan ådraga medkontrahenten förlust. Men i detta fall var fråga om en i rättsliga och ekonomiska spörsmål helt obehövad medkontrahent, som inte biträdades av advokat och som uppenbarligen inte insåg det rent huvudlösa i att träffa avtal och betala ett påtagligt överpris för lösöret utan minsta säkerhet för att få hyresrätt till lägenheten. I denna situation hade det utan tvivel varit advokatens plikt att avråda från avtal, innan klienten företett bevis om hyresvärdens samtycke till lägenhetsöverlåtelsen.

TSA 1960 s. 57 (25). På uppdrag av en klient, som drev pensionärrelse i förhyrda lokaler, biträdde en advokat vid försäljning av rörelsen till en köpare, som inte anlätade egen advokat. Ingenta parten hade sökt kontakt med hyresvärden för att höra efter om denne samtyckte till en överlåtelse av hyresrätten till lokalerna från säljaren till köparen. Advokaten försökte lösa frågan genom att ge det skriftliga avtal som han uppsatte formen av ett bolagsavtal, men denna konstruktion höll inte vid senare domstolsprövning, utan köparen nödgades efter rättsliga åtgärder från hyresvärdens sida avflytta från lokalerna. Köparen hade betalt en väsentlig del av köpeskillingen kontant och kunde på grund av säljarens svaga ekonomi inte få tillbaka någonting av vad han betalt utan drabbades av förlust.

Styrelsen uttalade att advokaten måste ha insett att avtalets tillämpning kunde leda till hyresrättens förverkande, med uppenbar risk för att kontrahenterna eller endera av dem till följd därav komme att drabbas

av ekonomisk förlust. Advokaten ansågs därför ha handlat oförsiktigt, då han inte gjort hyresvärdens samtycke till ett villkor för avtalets giltighet eller också såsom förutsättning för sin medverkan krävt att sådant samtycke inhämtades, innan avtalet undertecknades. Då advokaten härigenom åsidosatt sina plikter som advokat, tilldelade styrelsen honom erinran.

I detta fall var det ju inte fråga om någon avsiktlig illojalitet mot motparten, men advokaten borde — inte bara i klientens utan också i medkontrahentens intresse — ha varit mera omtänksam och mera försiktig.

TSA 1962 s. 13 (6). På uppdrag av en arkitekt och en fastighetsmäklare hade en advokat biträtt vid inköp av en fastighet (rivningshus), varefter han biträdde vid försäljning till allmänheten av ideella andelar i fastigheten, på vilken advokatens huvudmän avsåg att låta uppföra ett nytt bostadshus. Vid försäljningen av dessa andelar var många frågor ännu oklara. Rivningshuset var inte utrymt och evakueringsfrågan inte löst, byggnadslån hade inte erhållits, bindande entreprenadkontrakt om nybyggnaden var inte ingånget, och beräkningarna var grundade på ett svagt och osäkert underlag. Det var alltså något av ett äventyr att söka ordna sin bostadsfråga genom att köpa en ideell andel i fastigheten. Åtskilliga andelsköpare anmälde advokaten för advokatsamfundets styrelse och gjorde gällande att han lämnat dem vilseledande uppgifter.

Styrelsen fann inte styrkt att advokaten lämnat andelsköparna vilseledande uppgifter, och styrelsens majoritet ansåg inte heller att advokaten eljest förfarit på sådant sätt att det borde föranleda disciplinär åtgärd. En minoritet (tre ledamöter) ansåg däremot att advokaten åsidosatt sina plikter som advokat genom att medverka till exploatering av fastigheten, trots att så många frågor var oklara, och ville på den grund tilldela advokaten varning.

Minoritetens ställningstagande synes utgöra ett uttryck för den uppfattningen att en advokat, då han såsom enda advokat medverkar vid en affärstransaktion, har viss skyldighet att se till att inte den andra partens intressen äventyras, och i det refererade fallet ansåg minoriteten tydligen avtalen vara så äventyrliga för andelsköparna, att advokaten handlat illojalt mot dem genom att medverka.

TSA 1968 s. 59 (22). På uppdrag av en bilhandlare, vars ekonomi var undergrävd, medverkade en advokat vid ingående av ett skriftligt avtal med en fastighetsägare, som inte biträdde av egen advokat. Avtalet innebar att fastighetsägaren mot viss årlig gottgörelse överlämnade obelånade inteckningar i sin fastighet på 55 000 kr till bilhandlaren med rätt för denne att under vissa år använda inteckningarna så-

som hypotek dels för en checkräkningskredit i bank på 15 000 kr, dels för en växeldiskonteringsrätt, som samma bank beviljat bilhandlaren. I avtalet förband sig bilhandlaren att under avtalstiden inneha viss livförsäkring med fastighetsägaren som förmånstagare. Vid avtalets ingående undertecknade fastighetsägaren en pantförskrivning till banken, vilken handling emellertid var så formulerad att inteckningarna skulle utgöra generell säkerhet för bilhandlarens förbindelser i banken.

Inte långt efter det att detta avtal ingåtts gjorde banken till ett belopp av mellan 30 000 och 40 000 kr sin panträtt i inteckningarna gällande även för täckande av andra bilhandlarens förbindelser än checkräkningskrediten och växeldiskonteringen. Någon livförsäkring tecknade bilhandlaren inte, och ej heller betalade han någon gottgörelse till fastighetsägaren. Då bilhandlaren var insolvent, gjorde fastighetsägaren en betydande förlust, motsvarande vad banken tog i anspråk av inteckningarna.

Disciplinnämnden fann inte styrkt vare sig att advokaten haft vetenskap om bilhandlarens insolvens eller att han lämnat några missvisande uppgifter till fastighetsägaren, men nämnden fann att advokaten ändock förfarit felaktigt. Försiktigheten borde, yttrade nämnden, med hänsyn till föreliggande omständigheter ha bjudit advokaten att icke medverka till avtalet utan att allvarligt tillråda fastighetsägaren att anlita egen advokat. Då advokaten nu ändock åtog sig att såsom enda advokat biträda vid avtalets ingående, hade han, fortsatte disciplinnämnden, haft viss skyldighet att tillse att även fastighetsägarens intressen beaktades. Nämnden fann att advokaten brustit i detta hänseende dels genom att inte fästa fastighetsägarens uppmärksamhet på att bestämmelsen om skyldighet för bilhandlaren att inneha viss livförsäkring inte innebar någon säkerhet för fastighetsägaren, dels genom att inte tillse att den pantförskrivning till banken som fastighetsägaren undertecknade blev formulerad i överensstämmelse med det mellan honom och bilhandlaren träffade avtalet. Då advokaten härigenom gjort sig skyldig till försummelse i sin advokatverksamhet och förty åsidosatt sina plikter som advokat, tilldelade nämnden advokaten erinran.

Det nu refererade fallet är av särskilt intresse av den anledningen att disciplinnämnden uttryckligen uttalade att advokaten, trots att han anlitas endast av den ena parten, haft viss skyldighet att tillse att även den andra partens intressen blev beaktade och att han i enlighet därmed också varit skyldig att fästa motpartens uppmärksamhet på visst rättsligt förhållande (livförsäkringsfrågan).

Eljest är väl läget i här åsyftade fall oftast det, att advokaten på grund av plikten till lojalitet mot klienten är förhindrad att mot dennes önskan fästa motpartens uppmärksamhet på viss omständighet eller

upplysa motparten om visst förhållande. Från den synpunkten kan det också diskuteras om det är riktigt att behandla hithörande spörsmål i samband med frågan om upplysningsplikt mot motparten. Även om den reella innebörden av den här avsedda plikten ofta är att advokaten måste såsom ett villkor för sin medverkan fordra att klienten går med på att motparten upplyses om visst förhållande, synes det emellertid inte obefogat att karakterisera skyldigheten såsom ett utflöde av en upplysningsplikt.

30.3. Lojalitet mot motparten i andra hänseenden

I inledningen till detta kapitel har framhållits att en advokat inte får uppsåtligt medverka till ett handlande, som går ut på att göra orätt mot motparten. I anslutning därtill har påpekats att god advokatsed ställer än större krav på advokaten.

Det är alltid vanskligt att formulera en regel med anspråk på att den skall vara allmängiltig, men jag tror att man vågar säga att det över huvud taget principiellt strider mot god advokatsed att en advokat förmår eller försöker förmå en motpart att gå med på ett av hans klient framställt krav, som advokaten inser vara klart obefogat, eller att frånfalla ett krav, som advokaten inser vara klart befogat, såvida det inte är fråga om att försöka förmå motparten att "ex gratia" (eller hur man nu vill uttrycka saken) gå med på någonting, som han vet att han inte är skyldig att prestera eller acceptera.

I dansk praxis har förekommit åtminstone ett fall, som synes kunna anföras som belägg för den nu uttalade åsikten. Fallet är refererat i *SB 1949 s. 122—123*. En 88-årig f. d. skomakare hade en fosterson, som i sin barndom ådragit sig en invalidiserande ryggskada. Han gjorde gällande att han ådragit sig skadan på grund av det arbete han som barn utfört hos fosterfadern och uppdrog åt en advokat att söka utfå skadestånd av denne. Sedan advokaten förgäves försökt förmå skomakaren att komma till advokatens kontor, uppsökte han skomakaren och fick denne att gå med på att betala en ersättning av 2 000 kr, vilket med hänsyn till skomakarens ekonomi var ett betydligt belopp. Sagförelseavnet dömde advokaten att böta 300 kr för det han på detta sätt medverkat till ett ekonomiskt gynnande av klienten, som "ikke ses at vaere retligt begrundet", utan att dra försorg om att skomakaren sökte advokat-hjälp. Detta beslut fastställdes av Østre Landsret med tre röster mot två.

Såsom ett belägg för den ovan uttalade grundsatsen torde också kunna anföras det tidigare i skilda sammanhang behandlade fallet *TSA 1967 s. 36 (17)*, där disciplinnämnden mot advokaten anmärkte bl. a. att denne vid en inkassering krävt 75 kr i ränta, trots att borgenären upp-

enbarligen inte hade något lagligen grundat anspråk på ränta.

Uppenbart illojalt mot motparten är vidare att medverka till åtgärder, som avser att göra en motparten tillkommande rätt ekonomiskt värdelös. En advokat får sålunda självfallet inte medverka till att en klient, som häftar i skuld eller hotas av fordringsanspråk, gör sig medelös genom att avhända sig sina utmätningsbara tillgångar.

I Danmark dömdes en advokat i ett fall, *SB 1923 s. 30—31*, till tre månaders suspension bl. a. för det han i två fall rått klienter att till förfång för utmätningsborgenärer förfoga över utmätt gods, och i ett annat fall, *SB 1927 s. 1—5*, "misbilligede" sagførerrådet att två advokater, som biträdde en skuldsatt klient och förmått en borgenär att vänta med vidtagande av rättsliga åtgärder mot klienten, därefter medverkat till dispositioner, som gjorde det omöjligt för borgenären att få betalt för sin fordran. I ett senare fall, *SB 1939 B s. 234—235*, förpliktade sagførernevnet två advokater att själva betala en klientens skuld enligt en dom, enär de, efter att ha utverkat anstånd med betalningen, utan att underrätta borgenärens advokat medverkat till att gäldenären avhände sig sin egendom.

Att man i Sverige har samma uppfattning om det otillbörliga i sådana förfaranden är otvivelaktigt. Ofta skulle förfarandet innebära uppsåtlig medverkan till gäldenärsbrott.

I enlighet härmed har advokatsamfundets styrelse i ett fall, *TSA 1958 s. 161 (15)*, funnit att två advokater uppsåtligen gjort orätt i sin verksamhet, då de medverkat till att en gäldenär tillhörig lös egendom till ett värde av över 50 000 kr, vilken egendom belagts med kvarstad på begäran av en person, som krävde skadestånd av gäldenären, undandrog den skadeståndskrivande och i stället tillfördes gäldenärens hustru, väsentligen på det sättet att hon stämde sin man på en uppkonstruerad fordran, mannen medgav käromålet och dömdes att betala, varpå den kvarstadsbelagda egendomen utmättes och redovisades till hustrun. Båda advokaterna uteslöts ur advokatsamfundet, och styrelsens beslut fastställdes av HD.

I fallet *TSA 1972 s. 145 (26)* har disciplinnämnden tilldelat en advokat varning för det han trots meddelat skingringsförbud medverkat till överlåtelse av egendom. Nämnden uttalade att advokaten, även om han icke uppsåtligen främjat orätt, handlat grovt felaktigt och därigenom allvarligt åsidosatt sina plikter som advokat.

Även i ett tidigare fall förelåg fråga huruvida en advokat uppsåtligen medverkat till åtgärder för att göra klientens egendom oåtkomlig för en borgenär. Fallet är refererat i *TSA 1951 s. 12 (13:II)*. En advokat hade biträtt en klient, som hotades av skadeståndsanspråk, med att sälja en klienten tillhörig fastighet till ett pris, som väsentligt under-

steg vad fastigheten tidigare värderats till. I detta fall ansåg styrelsen emellertid inte utrett att advokaten uppsåtligen gjort orätt (det ansågs inte ens styrkt att fastigheten hade nämnvärt högre värde än köpeskillingen), men styrelsen gjorde ett uttalande med anmärkning mot advokaten för att han inte föranstaltat om en undersökning av fastighetens värde, innan han medverkade till försäljningen.

Ett fall, där en advokat medverkat till en transaktion, som direkt gick ut på att göra orätt mot en motpart och tillskynda denne ekonomisk skada, är refererat i *TSA 1968 s. 64 (24)*. Fråga hade uppkommit om skilsmässa i ett äktenskap. Mannen ägde en fastighet, taxerad till 54 000 kr och med ett försäljningsvärde ej understigande 70 000 kr. Denna fastighet, som utgjorde mannens giftorättsgods, hade han 20 år tidigare tillskiftats vid bodelning och arvskifte efter sin första hustru. Fastighetens bouppteckningsvärde var då endast 9 100 kr, och skiftet hade gått till så, att mannen tillskiftats fastigheten mot det att han till den andre dödsbodelägaren, en son i första giftet, betalade något över 3 000 kr. I syfte att beröva hustrun i andra giftet det värde som hennes giftorätt i fastigheten representerade upprättade mannen och hans son med biträde av en advokatbyrå ett nytt arvskifte efter den första hustrun, och i denna skifteshandling tillskiftades sonen fastigheten efter det gamla bouppteckningsvärdet 9 100 kr mot det att han övertog betalningsansvaret för in-tecknad gäld på 2 500 kr och till fadern utfärdade en revers på något över 3 000 kr. På grund av denna skifteshandling fick sonen lagfart på fastigheten. Sedan hustrun i andra giftet därefter väckt talan mot mannen och dennes son, förklarade domstol överlåtelsen av fastigheten till den sistnämnde ogiltig, enär hustrun inte givit sitt samtycke till överlåtelsen.

Den som biträtt mannen och dennes son med upprättande av det nya arvskiftet var en kamrer på advokatbyrån, men denne hade rådfrågat en av advokaterna på byrån, och advokaten hade — med kännedom om förhållandet mellan mannen och dennes andra hustru — förklarat att man kunde "göra om" det första arvskiftet på sätt som skedde, enär ett arvskifte såsom varande en privat överenskommelse mellan enskilda parter kunde ändras genom avtal mellan parterna.

Disciplinnämnden, som fann att advokaten måste ha förstått att syftet med det nya arvskiftet varit att söka beröva mannens andra hustru hennes giftorätt i fastigheten, uttalade att advokaten såsom advokat varit skyldig att avråda från en sådan åtgärd, enär densamma skulle innebära ett försök att göra orätt mot hustrun. Det svar som advokaten givit advokatbyråns kamrer betecknades av nämnden såsom grovt felaktigt, och nämnden fann att advokaten därigenom allvarligt åsidosatt sina plikter som advokat. Nämnden ansåg sig emellertid böra antaga

att det felaktiga rådet uteslutande haft sin grund i okunnighet från advokatens sida och tilldelade advokaten varning.

Att advokaten i detta fall bort avråda från den vidtagna åtgärden ligger i öppen dag. Förfarandet gick direkt ut på att kränka motpartens rätt och tillskynda motparten betydande ekonomisk förlust. Men advokaten hade tydligen helt stirrat sig blind på den i och för sig riktiga grundsatsen att ett rättsförhållande, som uppkommit genom avtal mellan två personer, kan ändras genom nytt avtal mellan dem och inte tänkt på att det är otillåtet att ingå ett sådant nytt avtal, om detta skulle innebära en rättskränkning mot tredje man (det kan t. ex. utgöra ett gäldenärsbrott).

I anslutning till det nu refererade fallet kan man ställa frågan huruvida det över huvud taget är förenligt med god advokatsed att en advokat biträder en gift klient med att utan samtycke av dennes make avyttra giftorättsgods, som klienten enligt GB 6:4 och 6:5 inte får avhända sig utan makens samtycke. Frågan torde ha sin största betydelse i fråga om fast egendom, och jag begränsar framställningen därtill.

Att advokaten kan biträda så länge han inte har anledning att tro annat än att maken samtycker, synes mig uppenbart, men frågan är hur saken ställer sig, om advokaten vet att klientens make inte vill samtycka till försäljningen.

Det kan synas ligga nära till hands att resonera så, att advokaten handlar orätt, om han i ett sådant fall medverkar till en fastighetsförsäljning; klienten får ju enligt GB 6:4 första stycket inte avhända sig fastigheten utan sin makes samtycke.

För min del tror jag emellertid inte att det är riktigt att resonera på detta sätt. Avgörande bör enligt min mening vara, om advokaten har anledning antaga att klienten handlar i illojalt syfte, t. ex. i avsikt att skada maken genom att otillbörligen minska sitt giftorättsgods. I så fall bör advokaten vägra att medverka.

Men omständigheterna kan också vara sådana att det snarast är den andra maken som handlar illojalt genom att vägra sitt samtycke. Finns det ur saklig synpunkt ingenting att anmärka mot försäljningen (denna är kanske rent av mycket fördelaktig och i övrigt lämplig), kan jag inte se något skäl till att advokaten inte skulle få medverka.

Under alla omständigheter måste det stå advokaten fritt att biträda klienten både vid upprättande av köpekontrakt och vid ansökan om rättens tillåtelse enligt GB 6:6. Men jag kan inte heller finna att det föreligger skäl till anmärkning mot advokaten, om han föredrar att underrätta klientens make om försäljningen och avvakta eventuell klandertalan från makens sida inom den i GB 6:4 andra stycket stadgade tremånadersfristen. Upplyser advokaten maken om vad denne har att

iakttaga, om han vill klandra åtgärden, är i varje fall all rättfärdighet uppfylld, men jag kan inte heller se att advokaten har någon ovillkorlig skyldighet att lämna en sådan upplysning, lika litet som en advokat, då han på uppdrag av en testamentstagare ombesörjer bevakning och delgivning av ett testamente, kan anses skyldig att informera den andra parten om hur denne skall förfara, om han vill klandra testamentet.

Har den ena partens advokat gjort en personlig utfästelse gentemot den andra parten, måste han respektera denna utfästelse. I fallet *TSA 1958 s. 167 (16)* hade en advokat biträtt säljaren vid en fastighetsaffär, vid vilken köpeskillingen till viss del erlagts i form av en omslagsrevers av köparen med inteckningar i fastigheten som säkerhet. Sedan köparen i sin tur sålt fastigheten och hos säljarens advokat anhållit att få byta ut den av honom utfärdade omslagsreversen mot en av hans köpare utfärdad revers, lovade advokaten att ombesörja utbytet, sedan han haft tillfälle att kontakta sin huvudman. Trots påminnelser, som advokaten lämnade obesvarade, fick köparen vänta på besked i ungefär två år, då han äntligen återfick den av honom utfärdade reversen. På grund av detta dröjsmål tilldelades advokaten erinran.

I ett annat fall, *TSA 1959 s. 67 (21)*, tilldelade styrelsen en advokat samma påföljd för det han, som förvaltat en fastighet och lovat en hyresgäst att ställa en lägenhet till dennes förfogande, underlåtit att härom underrätta en bank, som övertog förvaltningen av fastigheten.

I detta sammanhang bör uppmärksammas de fall då en klient enligt överenskommelse med motparten "deponerar" ett belopp hos sin advokat. Tyvärr visar erfarenheten att advokater i dessa fall ej sällan tar emot en deposition, utan att det blir ordentligt klarlagt, vilket syfte denna deposition har och vilka skyldigheter gentemot motparten som advokaten därigenom ikläder sig. God advokatsed kräver emellertid att advokaten ser till att det inte råder oklarhet i frågan om den s. k. depositionens juridiska innebörd.

I ett danskt fall, *SB 1951 s. 98—102*, har sagførernaevnet dömt en advokat till böter för illojalt handlande mot motparter i flera avseenden, däribland för det han, utan att underrätta motparternas advokater, låtit sina klienter, som häftade i skuld till motparterna, disponera över ett belopp, som deponerats hos honom. Naevnet ansåg att advokaten härigenom förfarit oriktigt, oavsett om han gentemot motparterna påtagit sig någon förpliktelse att hålla det deponerade beloppet till deras disposition.

Fallet *TSA 1968 s. 62 (23)* rörde en liknande fråga. I en tvist, som hänsköts till avgörande av skiljemän, krävde ett bolag en försäljare på ca 20 000 kr för oredovisat kommissionsgods. Försäljaren bestred inte riktigheten av denna fordran men gjorde gällande motfordringar till

högre belopp. Han biträdades av en advokat och deponerade hos denne 18 000 kr, varefter advokaten underrättade bolagets ombud om depositionen. Något år senare — medan skiljeförfarandet alltjämt pågick — utverkade bolaget skingringsförbud på det deponerade beloppet, varefter emellertid 12 000 kr därav utmättes till gäldande av försäljarens oguldna skatter m. m. Ett par månader senare avgjordes skiljevistisen. I skiljedomen förpliktades försäljaren att till bolaget utge ca 3 300 kr. När denna skiljedom skulle verkställas, befanns försäljaren sakna utmätningsbara tillgångar till skuldens gäldande. Av det deponerade beloppet fanns ingenting kvar. Advokaten hade nämligen, sedan bolaget ansökt om verkställighet av skiljedomen, själv skaffat sig exekutionstitel på sin arvodesfordran hos klienten å ca 7 000 kr, och vad som återstod av det deponerade beloppet hade i enlighet därmed utmätts och redovisats till advokaten. Om dessa åtgöranden hade advokaten inte underrättat motpartens ombud.

Disciplinnämnden fann att depositionen inte inneburit någon pantsättning till säkerhet för bolagets fordran. Nämnden ansåg emellertid att, oavsett vad syftet med depositionen enligt parternas mening eljest kunde ha varit, bolagets ombud med fog ägt uppfatta vissa av advokaten i brev gjorda uttalanden såsom ett löfte av honom att underrätta bolagets ombud om eventuellt ifrågasatta förfoganden över det deponerade beloppet från försäljarens sida. Då advokaten måste ha insett detta och även bort förstå att bolaget hade samma intresse av att bli underrättat, om någon av försäljarens borgenärer begärde utmätning av det deponerade beloppet eller del därav, fann disciplinnämnden att advokaten till iakttagande av god advokatsed bort underrätta bolagets ombud om sin begäran om verkställighet till gäldande av advokatens fordran hos klienten. Nämnden ansåg att advokaten bort göra detta, även om de förutsättningar, under vilka depositionen gjorts, i ej oväsentlig mån ändrats såväl genom bolagets åtgärd att utverka skingringsförbud som ock genom skiljedomen. Nämnden fann emellertid inte skäl föreligga att vidtaga disciplinär åtgärd.

Har en advokat, hos vilken klienten deponerat ett belopp, gentemot motparten förbundit sig att förvalta beloppet och inte tillåta något förfogande däröver, innan det mellan parterna blivit avgjort vilkendera som har rätt att lyfta beloppet, föreligger knappast något problem. I ett sådant fall lär advokaten vara skyldig att underrätta motparten om varje åtgärd från klientens eller dennes borgenärs sida, som kan inverka på motpartens möjlighet att få betalt ur det deponerade beloppet.

I det senast refererade fallet ansåg disciplinnämnden inte att depositionen inneburit någon pantsättning till motparten, men nämnden fann vissa av advokaten gjorda uttalanden i brev till motpartens

ombud böra uppfattas såsom ett löfte att underrätta denne om ifrågasatta förfoganden över det deponerade beloppet. Även om något sådant löfte i visst fall inte givits, bör advokaten enligt min mening lämna sådan underrättelse i samtliga fall, där depositionen gjorts på begäran av motparten, eller denne underrättats om depositionen, ty det måste antagas att motparten då också på ett eller annat sätt har intresse av att få kännedom om ifrågasatta förändringar.

En advokat, som medverkar vid genomförandet av en transaktion mellan två parter, får självfallet inte till nytta för klienten och skada för motparten missbruka det förtroende som den sistnämnde därvid visat honom.

I ett norskt fall, *NSB 1956 s. 41*, biträdde en advokat vid en lånetransaktion. Klienten hade, i samband med att han hyrde en lägenhet, lovat hyresvärden ett lån på 4 000 kr. Advokaten uppsatte och tillställde hyresvärden ett skuldebrev på detta belopp under meddelande att denne skulle få pengarna, när advokaten fick tillbaka skuldebrevet undertecknat. Hyresvärden undertecknade skuldebrevet och återsände detsamma till advokaten, som — utan att få några pengar av klienten — utlämnade skuldebrevet till denne. Han anmodade klienten att utbetala 4 000 kr till hyresvärden, men klienten betalade bara 2 200 kr, och när hyresvärden anhöll att få restbeloppet, svarade klienten med att under medverkan av advokaten anmäla hyresvärden för "injurier". Styret i Oslo krets uttalade att advokaten handlat "ukorrekt" genom att utlämna skuldebrevet till klienten. Styret uttalade också att advokaten efter vad som hänt inte bort ta befattning med anmälan mot hyresvärden.

Illojalt mot en motpart eller medkontrahent är också att en advokat förmår denne att betala en olaglig gottgörelse. I fallet *AB 1959 s. 313—316* tilldelade sålunda advokatnaevnet en advokat advarsel för det han som villkor för medgivande till överlåtelse av hyresrätten till en butikslokal i en fastighet, som advokaten förvaltade, fordrat att hyresgästen skulle betala 1 000 kr till hyresvärden, och i fallet *TSA 1963 s. 83 (18)* uteslöt den svenska styrelsen ur advokatsamfundet en advokat, som i motsvarande situation förmått en hyresgäst att till advokaten personligen betala en enligt hyresregleringslagen otillåten gottgörelse av 10 000 kr för det advokaten, som förvaltade fastigheten, medverkade till att hans klient, fastighetsägaren, godkände en överlåtelse av hyresrätten. Uteslutningsbeslutet överklagades men fastställdes av HD.

Illojal mot motparten är vidare varje form av medverkan till åtgärd, som innefattar behörighetsmissbruk eller därmed jämförbart förfarande. Advokatsamfundets styrelse har sålunda i två fall, *TSA 1954 s. 32 (6)* och *1956 s. 16 (11)*, reagerat mot advokater, som biträtt lagfaren ägare av fastighet med uttagande av ny inteckning i fastigheten, trots

vetskap om att densamma försålts till annan person, som ännu inte sökt lagfart, och utan att förvissa sig om att den verkliga ägaren samtyckte till åtgärden.

I detta sammanhang kan också nämnas fallet *TSA 1943 s. 72 (7)*, där en advokat fått i uppdrag att lagsöka på ett skuldebrev, som enligt texten löpte med ränta. Räntesatsen var emellertid inte ifylld. På grundval enbart av uppgifter, som borgenären lämnade, ifyllde advokaten siffran 6 i det i skuldebrevet för räntesatsen lämnade tomrummet och lagsökte på det sålunda kompletterade skuldebrevet. Styrelsen fann att advokaten förfarit oriktigt genom att inte före ändringen av skuldebrevet förvissa sig om att gäldenären givit skuldebrevets innehavare rätt att ifylla räntesatsen.

Att begagna skentransaktioner för att beröva en motpart en denne tillkommande rätt är naturligtvis otillåtet.

I *SB 1956 s. 163—165* är ett sådant fall refererat. En advokat biträdde ett aktiebolag, som var spekulant på en fastighet. I denna fanns en affärslokal, som var uthyrd på 15 år mot mycket låg årshyra. Innan något köp gjordes upp, kontaktade advokaten hyresgästen och föreslog en höjning av årshyran till mer än fem gånger den avtalade. Då hyresgästen vägrade att gå med på hyreshöjning, ordnade advokaten köpet av fastigheten så, att en bulvan för bolaget köpte fastigheten och utfärdade inteckningar till bolaget, varefter advokaten med begagnande av dessa inteckningar försökte få fastigheten exekutivt försäld för att därigenom bringa den ifrågavarande hyresrätten att upphöra. Försöket misslyckades, men sagförearna dömde advokaten att böta 5 000 kr, vilken påföljd även avsåg det förhållandet att advokaten lämnat vilseledande uppgifter under det exekutiva förfarandet.

Har en advokat för klientens räkning uppburit ett belopp, som klienten är skyldig att redovisa till motparten, kan situationen vara sådan att advokaten måste anses gentemot motparten skyldig att medverka till att redovisning sker. I fallet *TSA 1967 s. 42 (20)* tilldelade sålunda disciplinnämnden en advokat, som företrädde en borgenär mot en gäldenär, erinran för det han brutit mot god advokatsed genom att inte medverka till att ett vid pantrealisation uppkommet och hos advokaten inestående överskott på ca 2 000 kr skyndsamt redovisades till gäldenären. Den omständigheten att den synbarligen insolvente gäldenären anhängiggjort en enligt advokatens bedömning helt obefogad rättegång mot borgenären och kunde antagas bli förpliktad att ersätta dennes rättegångskostnader godtogs inte som giltig orsak för advokaten att innehålla det gäldenären tillkommande överskottsbeloppet.

En stundom diskuterad fråga är huruvida det är förenligt med god advokatsed att en advokat biträder en klient, som häftar i skuld till en

annan person, med att till underpris köpa upp motfordringar hos borgenären och åberopa dessa motfordringar till kvittning. Förfarandet torde i regel förutsätta att borgenären är en person, vars betalningsförmåga är svag eller obefintlig, ty i annat fall föreligger väl knappast några möjligheter att förvärva en motfordran till lägre pris än fordringsbeloppet.

I princip synes ett sådant förfarande inte innebära att motparten (borgenären) tillskyndas någon ekonomisk skada; han får visserligen inte kontant betalt för sin fordran, men han blir av med skulder till motsvarande belopp. Av åtskilliga advokater har emellertid uttalats den meningen att det är "sjaskigt" eller under en advokats värdighet att biträda en klient med att köpa upp motfordringar och använda dessa till kvittning.

Såvitt jag kan finna finns inte något svenskt avgörande, som klarlägger denna fråga. I fallet *TSA 1947 s. 300 (17)* hade en advokat, som företrädde svaranden i ett tvistemål, yrkat ansvar på kåranden för det denne i målet påstått att advokaten genom bulvan köpt upp fordringar för kvittning. Styrelsen fann att advokaten förfarit klandervärt genom att framställa ansvarsyrkandet och genom att lämna vissa missvisande uppgifter, men styrelsens beslut innehåller inte något svar på den här föreliggande frågan.

I Danmark har däremot förekommit ett fall, *AB 1959 s. 298—300*, där en kredsbestyrelse uttalat att en advokat handlat i strid med god advokatskik genom att biträda en klient med att frigöra sig från en skuld genom att för en likvid av 50 % köpa upp motfordringar till något högre belopp och åberopa dessa till kvittning. En av kredsbestyrelsens ledamöter var emellertid skiljaktig och ansåg att det inte fanns anledning att rikta kritik mot advokaten.

Detta avgörande torde emellertid inte böra uppfattas såsom ett principiellt ställningstagande. I fallet förelåg nämligen särskilda omständigheter. Advokaten biträdde en person, som köpt en sommarstuga för 3 500 kr, varav han vid köpet betalt 250 kr. Under åberopande av olika förhållanden krävde advokaten på köparens vägnar nedsättning av köpeskillingen med 2 000 kr. Vid förlikningsförhandlingar mellan parterna enades man slutligen om en nedsättning av säljarens köpeskillingsfordran, som var förfallen, från 3 250 kr till 2 250 kr. Det sålunda överenskomna beloppet betalades emellertid på det sättet att advokaten för klientens räkning för angiven likvid av 50 % köpte upp fem motfordringar hos säljaren på tillhoppa något över 2 250 kr och kvittade med dessa motfordringar. Kredsbestyrelsen grundade sitt beslut därpå, att det måste ha stått klart för advokaten att det var en förutsättning för förlikningsförhandlingarna och förlikningen att förlikningsbeloppet erlades kontant.

Även enligt min uppfattning måste advokaten i detta fall sägas ha förfarit illojalt mot motparten, men vad som stred mot god advokatsed var, såvitt jag förstår, inte den omständigheten i och för sig att advokaten köpte upp motfordringar och begagnade dessa till kvittning utan den omständigheten att han gjorde detta, trots att han måste ha förstått att motparten accepterade förlikningen i den tron att han skulle få kontant betalt. Det är ju inte alls säkert att motparten skulle ha gått med på nedprutning av sin fordran, om han vetat att betalningen skulle ske genom kvittning.

När inte sådana särskilda omständigheter föreligger, kan jag inte se att det behöver strida mot god advokatsed att medverka till förvärv av motfordringar i kvittningssyfte. Ett sådant förfarande kan inte generellt betecknas som illojalt mot motparten. Snarare kan denne ibland sägas handla illojalt, om han försöker driva in sina fordringar men har för avsikt att inte betala sina skulder.

Antag att en advokat har uppdrag att gentemot en borgenär, X, företräda en gäldenär, Y, samt att han också får uppdrag av en tredje person, Z, att indriva en lika stor fordran hos X, vars ekonomiska ställning är svag. Det synes föga rimligt, om advokaten inte skulle få medverka till att Z mot lämpligt vederlag överlåter sin fordran till Y, varpå denne kvittar denna fordran mot sin skuld till X. Men jag kan inte heller finna att det behöver ligga något illojalt mot X i att advokaten, även om han inte har något uppdrag av Z, vänder sig till denne med förslag att Y skall få köpa dennes fordran för att kunna återropa denna till kvittning.

Däremot är — och det synes mig vara skäl att starkt understryka — uppköp av motfordringar till underpris riskabla från en annan synpunkt. De förutsätter, såsom redan sagts, att klientens motpart (borgennären) är en person med svag ekonomi, och man måste därför räkna med möjligheten att han försättes i konkurs. Om ett konkursförfarande inledes inom viss tid, kan på grund av stadgandet i 121 § tredje stycket konkurslagen följderna bli att klienten nödgas betala sin skuld till konkursboet, medan han på den motfordran han förvärvat får en utdelning, som inte tillnärmelsevis uppgår till vad han betalt för motfordringen, eller kanske ingen utdelning alls.⁹

På grund härav måste vid här avsedda fordringsöverlåtelser stor försiktighet iakttagas, särskilt med hänsyn till den som förvärvar motfordringen. Även bestämmandet av vederlaget är en känslig fråga, och en advokat bör nog inte försöka ensam tillvarataga bådas intressen. Av nu anförda skäl torde uppköp av motfordringar vara en åtgärd, till vilken en advokat endast i undantagsfall bör medverka.

⁹ Om hithörande spörsmål se *Welamson*, Konkursrätt s. 487—495.

Den i detta avsnitt lämnade framställningen är väsentligen grundad på vad som förekommit i de disciplinära organens verksamhet, och den får inte uppfattas som uttömmande. Även andra förfaranden än de här omnämnda kan tänkas vara sådana att de måste sägas vara illojala mot en motpart eller medkontrahent. Det är omöjligt att ange alla tänkbara situationer, i vilka en advokat måste anse sig förhindrad att handla på det sätt som klienten önskar, därför att handlandet skulle vara illojalt mot motparten. Ytterst är det en samvetsfråga för advokaten.

Avslutningsvis skall i detta kapitel behandlas en speciell fråga, nämligen i vad mån det kan anses illojalt mot motparten och stridande mot god advokatsed att en advokat i rättegång åberopar ett framställt förlikningserbjudande.

Frågan har länge varit uppmärksammas i Norge och föranlett en rad uttalanden av den norska advokatorganisationens organ.¹⁰ Uttalandena har genomgående gått ut på att man ogillat sådant åberopande av förlikningsförslag, som kommit från motpartens sida.

I enlighet härmed har i NREGA § 16 stadgats att en advokat i en process (judiciell och administrativ process samt skiljetvist) inte utan motpartens samtycke får åberopa ett förlikningserbjudande, som framförs av motparten eller dennes advokat, liksom han inte får nämna att dessa har förklarat sig villiga att förlika saken. Detta gäller även om motparten eller dennes advokat inte gjort något förbehåll härom. Där emot får advokaten, om ej annat avtalats, åberopa förlikningserbjudande som han själv framfört, förutsatt att det sker i sådan form, att förlikningserbjudande från motsidan inte därigenom röjes.

I DRGA finns inte någon motsvarande bestämmelse, men *Carl Tjur* har uttalat en uppfattning, som synes överensstämma med den norska,¹¹ och i *AB 1970 s. 257—258* har publicerats ett uttalande av advokatrådet, enligt vilket det normalt inte kan anses stå i överensstämmelse med god advokatsed, att en advokat under en rättssak lämnar upplysningar om innehållet i tidigare förda förlikningsförhandlingar och framförda förlikningserbjudanden.

I Sverige har åberopandet av brev från motpartens advokat om eventuell förlikning i ett fall, *TSA 1964 s. 57 (24)*, föranlett ett uttalande av advokatsamfundets styrelse, som betecknade förfarandet såsom stridande mot god advokatsed. I ett senare fall, *TSA 1971 s. 170 (38)*, vidtogs disciplinär åtgärd mot en advokat, som i rättegång åberopat ett förlikningserbjudande från motpartens sida, och i 43 § SRGA stadgas att en advokat inte utan motpartens samtycke får i rättegång åberopa av

¹⁰ Se NSB 1935 s. 25, 1936 s. 85 (5), 1938 s. 105, 1939 s. 121, 1947 s. 90, 1950 s. 109, 1953 s. 53, 1956 s. 41, 1959 s. 41 och 1962 s. 195,

¹¹ *Tjur*, *Procedurans förberedelse*, *Proceduren* s. 22.

denne framfört förlikningserbjudande. Samma bestämmelse har intagits i 39 § FRGA.

Det sålunda stadgade förbudet är undantagslöst. Stadgandet överensstämmer alltså med vad som gäller i Norge, medan det danska advokatrådet i sitt uttalande begagnat en mjukare formulering, som inte gärna kan tolkas på annat sätt än att man tänker sig möjligheten av undantagsfall, där ett återopande av ett motpartens förlikningserbjudande får anses tillåtet.

I det preliminära förslaget till SRGA hade också i ifrågavarande bestämmelse medgivits undantag från förbudet i sådana fall, där ett återopande av motpartens förlikningserbjudande "är oundgängligen nödvändigt för tillvaratagande av klientens rätt".¹² Att denna undantagsbestämmelse därefter fick utgå berodde på den kritik som framförts vid det allmänna advokattmötet 1969.¹³ Man ansåg undantagsbestämmelsen utgöra ett icke önskvärt "kryphål".

Det kan i och för sig knappast bestridas att fall kan förekomma, där det kan synas omotiverat att advokaten inte utan motpartens samtycke skall få återropa ett av denne framfört förlikningserbjudande. Grunden till det stadgade förbudet är emellertid det självklara intresset att förlikningsförslag skall kunna framläggas och förlikningsförhandlingar föras, utan att någon av parterna skall behöva riskera att hans position i rättegången försvagas därigenom att hans motpart för rätten avslöjar att han varit beredd att delvis frånfalla vad han yrkat i rättegången.

Förbudet innebär att advokaten inte heller får råda sin klient att själv återropa ett förlikningserbjudande, som advokaten inte får återropa. Å andra sidan kan advokaten inte hindra klienten att göra detta.

I ett av de norska fallen, *NSB 1939 s. 121*, förelåg fråga huruvida en advokat rent av kan anses skyldig att frånträda sitt uppdrag, om klienten själv vill inför rätta återropa ett av motparten framfört förlikningserbjudande. Styret i Oslo krets ansåg sådan skyldighet ej föreligga och anförde som motiv att den motsatta ståndpunkten skulle betyda att en part skulle blockeras från advokathjälp. En ledamot av kretsstyret var emellertid skiljaktig och ansåg att en advokat bör avsäga sig uppdraget, om klienten inte vill avstå från att återropa förlikningserbjudandet.

Anledning saknas till annat antagande än att man i Sverige skulle bedöma frågan på samma sätt som kretsstyrets majoritet. Någon skyldighet att frånträda uppdraget kan inte härledas ur 15 § SRGA. Där emot synes advokaten jämlikt 16 § SRGA ha rätt att frånträda uppdraget, om han nu finner klientens beteende intolerabelt.

¹² TSA 1969 s. 258. Se också styrelsens motivering i fallet TSA 1964 s. 57 (24).

¹³ Ib. s. 292—293.